

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANA BİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRKİYEDE SINIF ÖĞRETMENLİĞİ YETİŞTİRME
MODELLERİDEN OLAN KÖY ENSTİTÜLERİ HAKKINDA
YAPILAN ELEŞTİRİLERİN İNCELENMESİ

Emir YEGANEH

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof.Dr. İsa KORKMAZ

KONYA, 2018

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin

Adı Soyadı

Emir YEGANET

Numarası

15302031018

Ana Bilim / Bilim Dalı

SINIF EĞİTİMİ

Programı

Tezli Yüksek Lisans

Tezin Adı

Türkiyede Sınıf Öğretmenliği Yetiştirme Modellerinden
Köy Enstitüleri Hakkında Yapılan Eleştirilerin İncelenmesi

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin

Adı Soyadı Emir YEGANET

Numarası 15302031018

Ana Bilim / Bilim Dalı SINIF EĞİTİMİ

Programı Tezli Yüksek Lisans

Tez Danışmanı Prof. Dr. İsa KORKMAZ

Tezin Adı Türkiye'de Sınıf Öğretmenliği Yetiştirme Modellerinden
Köy Enstitüleri Hakkında Yapılan Eleştirilerin İncelenmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan başlıklı bu çalışma 08.../02.../2008 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

(Türkiyede sınıf öğretmenliği yetiştirme modellerinden olan köy Enstitüleri hakkında yapılan...eleştirilerin...incelenmesi)

Ünvanı, Adı Soyadı

Danışman ve Üyeler

İmza

Prof. Dr. İsa KORKMAZ Danışman

Prof. Dr. İsmail DEMİRCİOĞLU Üye

Yrd. Doç. Dr. Osman DALAMAN Üye

İmza

İmza

İmza

Öğrencinin	Adı Soyadı	Emir YEGANEH
	Numarası	15302031018
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim / Sınıf Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof.Dr. İsa KORKMAZ
Tezin Adı	Türkiye de Sınıf Öğretmenli Yetiştirme Modellerinden Olan Köy Enstitüleri Hakkında Yapılan Eleştirilerin İncelenmesi	

ÖZET

1940’da kurulan ve 1946’da programı ve yapısı değiştirilen, 1954’de tamamı ile kapatılan köy enstitüleri kısa bir süre faaliyet göstermesine rağmen açıldığı günden bugüne birçok tartışmayı beraberinde getirmiştir. O dönemlerde nüfusun çoğunluğunun yani %80’nin üstünde köylerde olmasının yanı sıra ülke genelinin okuma yazma oranının düşük olması ister istemez ulusal kalkınmanın köylerde başlatılarak ülke geneline yayılması doğru bir politika olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla köye yönelik bir eğitim planının gereksinimi doğmuştur. Ekonomik ve sosyolojik engellere rağmen bu sorunun aşılması için cumhuriyetin getirdiği birçok eğitim modellerinden kuşkusuz en önemlisi köy enstitüleri olmuştur. Bu uygulamanın en önemli boyutu enstitülerdeki eğitimin köy koşullarına uygun olmasının yanı sıra toplumda kültürel ve sanatsal ilerlemeyi ve toplumdaki bireylere meslek edindirmeyi amaçlayarak toplumsal kalkınmayı sağlamaktır. Kısa bir süre de bu amaçlar doğrultusunda büyük mesafe kat eden bu kurumlar, tek partili dönemin sona ermesi ve siyasi dengelerin değişmesiyle birçok eleştiriye maruz kalmış ve sonunda kapatılmıştır. Fakat günümüze kadar bu tartışmalar devam etmektedir. Bu çalışmanın amacı; köy enstitülerinin kuruluşundan kapatılmasına kadar siyasi, ekonomik ve sosyolojik etkenler ile yapılan eleştirileri incelemektir.

Bu araştırma da nitel araştırma yöntemlerine dayanarak durum çalışması deseni ve veri toplamada doküman analizi yaklaşımı kullanılmıştır.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Araştırmanın sonucu olarak Köy Enstitüsü hareketi gerek düşünce biçimi, gerekse ilgi alanları bakımından tümüyle ulusal bir hareket olduğu için kültürün yerel kalmış birçok yanının ulusallaşmasına hizmet etmiştir. Olumsuz ve olumlu olsun bütün eleştiriler değerlendirildiğinde ortaya olumsuz eleştirilerin çok olduğu çıkmaktadır. Fakat dönemin eğitim ortamı açısından bakıldığında köy enstitülerinin olumlu yönlerinin fazla olduğu görülmektedir.

Anahtar kelime : : Eğitim tarihi, Köy Enstitüleri, Öğretmen Yetiştirme

Öğrencinin	Adı Soyadı	Emir YEGANEH
	Numarası	15302031018
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İlköğretim/ Sınıf Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof.DR. İsa KORKMAZ
Tezin İngilizce Adı	Analyzing The Criticisms About Village Institutes Which Are The Model Of Educating Primary School Teaching In Turkey	

SUMMARY

The village institutes had been established in 1940 and their program and structure were changed in 1946 and all of them were closed in 1954. Although they were active for a short time, they have brought many debates today since the day of their establishment. Since the majority of the population, i.e over 80%, used to live in the villages at that time, and also the literacy rate in the country was very low, initiating the national development in the villages and then spreading it throughout the country was accepted as a right policy. Therefore, the need for a training plan for the villages has arisen. In order to overcome this problem despite economic and sociological barriers, the village institutes have certainly become the most important of the numerous educational models brought by the Republic. In addition to being suitable for the village conditions, the most important aspect of this practice was the social development by aiming to promote cultural and artistic progress in society and to provide professions to the individuals in the society. These institutions, which had great achievements for these aims, were subjected to many criticisms and finally were closed down, with the end of the one-party period and the change of political balances. However, these discussions have been going on until today. The aim of this study is to examine the political, economic, and sociological factors and the criticism since the foundation of village institutes.

In this study, the case study pattern has been used based on qualitative research methods and document analysis approach has been used in data collection.

As a conclusion of the research, it can be said the Village Institute movement has assisted the nationalization of many aspects of the local culture since it is a national movement entirely in terms of its ideology and interests. When all the criticisms, both negative and positive, are assessed, there have been many negative criticisms. However, considering the educational

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi

A1-Blok 42090 Meram Yeni Yol /Meram /KONYA

Telefon: (0 332) 324 7660

Faks : 0 332 324 5510

Elektronik Ağ: www.konya.edu.tr

E-Posta: ebil@konya.edu.tr

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

environment of the period, it seems that the positive aspects of the Village Institutes are more than the negative ones.

Key Words: History of education ,Village Institute, Teacher Training

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Köy Enstitülerine olan bakış açıları incelenmiştir. Bu konuyu seçmemdeki ana neden Köy Enstitüleri için yapılan çalışmalarda görülen çelişkilerdir.

Gerek yerli gerekse yabancı araştırmacıların ilgi odağı haline gelen Köy Enstitüleri hakkında birçok kaynak bulunmaktadır. Bu kaynakları hazırlayan herkese, Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarihinde büyük bir dönem noktası olan Köy Enstitüleri hakkında araştırmalarından dolayı teşekkür ederim.

Tez çalışması sırasında, konu ile ilgili yazılmış kitaplar, dergiler ve yapılmış tezlerden yararlanılmıştır.

Çalışmamın fikir aşaması dahil her anında yardımını, rehberliğini, ışığını benden esirgemeyen eğitim hayatım boyunca bir baba olarak gücünü hissettiğim Sayın Prof. Dr. İsa KORKMAZ' a minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak tez sürecimin her anında desteğini bir an bile esirgemeyen, bana sevgili eşim Fatma YEGANEH' e ve desteklediklerini her zaman hissettirdikleri için başta annem ve babam olmak üzere tüm aile bireylerine minnet ve teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
1.2. Araştırmanın Önemi	5
1.3. Araştırmanın amacı.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli.....	5
2.2.1. Verilerin Toplanması ve Analizi.....	6
2.3.2. Cumhuriyet'in Kuruluşundan Köy Enstitülerine Kadar Olan Dönemde Öğretmen Politikaları.....	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SINIF ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME MODELLERİNDEN OLAN KÖY ENSTİTÜLERİ

3.1. Köy Enstitülerinin Kurulması ve Gerekçesi	7
3.2. Köy Enstitülerinin Amacı	11
3.3. Köy Enstitülerinin Kuruluş Yerlerinin Seçilmesi	13
3.4. Köy Enstitülerinin Binaları ve Öğrenci Alımı	16
3.4.1. Köy Enstitülerinin Binaları	16
3.4.2. Köy Enstitülerine Öğrenci Alımı	19
3.5. Köy Enstitülerinde Yönetim	24
3.6. Köy Enstitülerinin Kapatılması	27
3.7. Türkiye'de Kurulan Önemli Köy Enstitüleri	31

3.7.1. Kızılçullu Köy Enstitüsü (İzmir)	32
3.7.2. Çifteler Köy Enstitüsü (Eskişehir).....	33
3.7.3. Kepirtepe Köy Enstitüsü (Kırklareli).....	34
3.7.4. Göl Köy Enstitüsü (Kastamonu).....	35
3.7.5. Savaştepe Köy Enstitüsü (Balıkesir).....	36
3.7.6. İvriz Köy Enstitüsü (Konya).....	38

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÖY ENSTİTÜLERİ HAKKINDA YAPILAN ELEŞTİRİLERİN İNCELENMESİ

4.1. Olumsuz Eleştiriler	40
4.2. Olumlu Eleştiriler	54

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	59
KAYNAKÇA	62

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Toplumun sağlıklı adımlar atması ve her bireyi mutlu kılacak kuralların uygulanması eğitimle gerçekleşir. İnsanoğlunun varoluşundan günümüze kadar eğitim ihtiyacı hep olmuştur. Nitekim şartların değişmesi ve gelişmesiyle bu ihtiyaç daha farklı özelliklere sahip bir boyutta giderilmeye çalışılmış ve sonraki neslin hayatını daha yaşanılır kılmak gibi amaçlarla eğitimin gelişimi sürmüştür. Eğitimin başlangıcı insanlık kadar eskiye gitse de bir bilim olarak gelişimi çok yenidir.

Eğitim insanlığın doğuşundan beri daima olagelmıştır. Günümüzde de uygarlık düzeyi ne olursa olsun her toplumda süregelmektedir. Eğitim bütün bireyleri içine alan bir kavramdır. Her insan, doğumdan ölümüne kadar yaşamın her aşamasında, bilinçli olarak ya da olmayarak, eğitim sürecinin içindedir. Bu nedenle, eğitim yüzyıllardan beri tüm toplumlarda herkesin ilgisini çeken bir konu olmuştur (Helvacı ve Şahin, 2007: 2).

Eğitim birey olarak herkesin ortak konusudur. Çünkü bireyin kendisi ya da bir yakını bu sürecin içerisinde. Bu sebeple bir toplulukta eğitimden bahsedilince, topluluğun bütün tarafları bu konuşmaya aktif veya pasif olarak katılırlar. Bütün toplumlar kendi kültürel değerlerini yeni kuşaklara aktarmak isterler. Çünkü gelişmek isteyen toplumların eğitime önem vermeleri gerekmektedir. Eğitimle sadece toplumlar kendi kültürel değerlerini yeni kuşaklara aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda çağın gelişen değerlerini, teknolojisini ve bilgi birikimini de yeni kuşaklara aktarırlarken aynı zamanda da yeni bilgi ve değerler ortaya koyarlar (Yavuz, 2014: 12).

Türk Eğitim Tarihi, Türkler ve Türklerin kurduğu farklı devletlerin yaşam tarzı ve sosyal yapısıyla yakından ilişkilidir. Türk Eğitim Tarihi denildiğinde Türklerin Orta Asya'dan göç ettiği dönemlerden başlayıp, günümüze kadar eğitim ve öğretim adına gerçekleştirdikleri bütün etkinlikler anlaşılmalıdır (Güven, 2014: 1). Türk Eğitim Tarihi Orta Asya'dan Selçuklularla birlikte Anadolu'ya ulaşmış daha sonra ise Osmanlı Eğitim Sistemi ile köklemiştir. Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte modern Türk Eğitim sisteminin temelleri atılmaya başlanmıştır.

Türkiye'de, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar öğretmen yetiştirme programlarında değişik uygulamalar yapıldığını görülmektedir. Bu uygulamalardan en önemlisi, üzerinde en fazla durulan ve halen tartışma konusu olan köy enstitüleridir. Köy enstitüleri; 1930'lu yıllarda savaş sonrasının sorunlarını henüz çözememiş, eğitim düzeyi son derece düşük, ekonomik yönden oldukça zayıf, gelişmemiş bir ülke görünümü içerisindeki topluma; modern bir yaşam sunma ve ekonomik kalkınma alanında yeterlik kazandırma girişimi olarak değerlendirilmelidir.

Köy Enstitüleri'nin öğretmen yetiştirme yaklaşımları ayrı bir bakış açısıyla ele alınarak değerlendirilmek durumundadır. Köy enstitüleri anılan yıllarda Türk toplumunun eğitim yoluyla kalkındırılması felsefesinin bir yansıması olarak görülebilir. Köy enstitülerinin Türkiye'de öğretmen eğitimindeki yeri ve önemi üzerinde çok farklı ve karşıt görüşler ileri sürülebilmektedir. Köy enstitülerinin amacı ve öğretmen eğitimindeki yaklaşımları, Türk toplumunun sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yeri ve önemi üzerinde en fazla tartışılan ve konuşulan konuların başında gelmektedir.

Araştırmanın amacı Türkiye'de sınıf öğretmeni yetiştirme modellerinden olan köy enstitüleri hakkında yapılan eleştirilerin incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda araştırma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde problem durumu, İkinci bölümde ise araştırmanın yöntemi açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümdeyse Türkiye'de sınıf öğretmeni yetiştirme modellerinden olan köy enstitüleri

üzerinde durulmuştur. Dördüncü bölümde ise köy enstitüleri hakkında yapılan eleştiriler incelenmiştir. Beşinci bölümde ise sonuçlar değerlendirilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkedeki şehir ve köy nüfus dağılımına bakıldığında köy nüfusun ülkenin %75ni oluşturduğu ve bunun yanı sıra okuryazar oranı da köylerde oldukça düşük olduğu gözükmemektedir. Bu sebeplerden dolayı ister istemez ulusal kalkınmanın köylerde başlatılarak ülke geneline yayılması doğru bir politika olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla köye yönelik bir eğitim planının gereksinimi doğmuştur. Ekonomik ve sosyolojik engellere rağmen sorunun aşılması için Cumhuriyetin getirdiği birçok eğitim modeli oluşturmuş ve bu modellerin öğretmen ihtiyacını karşılamak adına öğretmen yetiştirecek kurumlar açmıştır. Kronolojik bir sırayla bu kurumlar bakacak olursak:

Köy Muallim Mektepleri 22 Mart 1926 tarihinde çıkarılan 789 Sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanun'a göre kurulmuştur. Bu yasaya göre öğretmen okulları ilk muallim mektepleri ve köy muallim mektepleri olmak üzere ikili yapılanmaya göre oluşmuştur.1927-1928 yılında biri Kayseri de diğeri ise Denizli'de iki köy muallim mektebi açılmıştır. Beş yıllık ilkokulu bitiren, 16-20 yaş arasındaki, öğretmenliğe engel özrü olmayan kişilerden seçilen parasız yatılı olarak 3 yıllık öğrenim süresi olan okuldur. 1931-1932 öğrenim yılında Kayseri'deki 1932-1933 yılından itibaren Denizli'de okula öğrenci alınmayarak kapatılmıştır.

Köy Öğretmen Okulları 1937-1938 öğretim yılında İzmir, Eskişehir, Edirne ve Kastamonu' da bölge köy öğretmen okulu olarak açılmıştır. Köy öğretmen okulları beş yıllık ilkokul, üç yıllık ortaokul ve üç yıllık öğretmen okulu olarak düzenlenmiştir. Öğrenciler öğrenim düzeylerine göre bu okullardan birine alınıyordu. Örneğin köy ilkokulunu (3 yıllık) bitirenler ilkokulun dördüncü sınıfında başlatılıyor, ilkokulu bitirenler ortaokula başlatılıyor. Bu okullar 1940 yılında çıkarılan 3803 Sayılı Köy Enstitüsü Kanunu ile Köy Enstitülerine dönüştürülmüştür.

Eğitmen Kursları üç yıllık köy ilkokullarının öğretmen ihtiyacını hızlı bir şekilde karşılamak için ilkokulu bitirmiş ve askerliğini çavuş olarak yapmış, köy yaşamını bilen, zeki, ahlaklı ve sağlam karakterli köy çocuklarının yedi-sekiz aylık eğitimle eğitimci olarak yetişmelerini sağlamak için uygulanan bir programdır. 1937 yılında 3238 Sayılı Köy Eğitimci Yasası çıkarılarak, ilk eğitimci kursu Eskişehir Çifteler Mahmuğiye de ve takibinde yurdun çeşitli yerlerinde açılmış ve Köy Enstitülerinin temelini oluşturmuştur.

Köy Enstitüleri Köy Enstitüleri 1940 yılında çıkarılan 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanununa göre kurulmuştur. 1940-1944 yılları arasında 20 ilde 20 Köy Enstitüsü kurulmuştur. Ayrıca Ankara, Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde üç yıllık yükseköğretim veren, Köy Enstitülerine öğretmen, ilkokullara gezici başöğretmen ve denetmen yetiştirmek amacıyla birde Yüksek Köy Enstitüsü kurulmuştur. Köy Enstitülerine köyde beş yıllık ilkokulu bitirmiş, köy yaşamını ve koşullarını bilen, başarılı kız ve erkek çocukların seçilerek beş yıllık uygulama ağırlıklı bir eğitim programı uygulanmıştır. 1954 yılında çıkartılan 6234 Sayılı Yasa ile Köy Enstitüleri kapatılarak geleneksel ilk öğretmen okullarına dönüştürülmüştür.

İlk öğretmen okulları 1954 yılında Köy Enstitülerinin kapatılmasıyla iki tür ilk öğretmen okulu oluşturulmuştur. Birincisi genellikle şehirlerde kurulmuş olan ve öğrenim süreleri üç yıl olan ilk öğretmen okulları diğeri ise Köy Enstitülerinin devamında altı yıllık ilköğretmen okulları olarak düzenlenmiştir. 1970-1971 yılında yürürlüğe giren 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasası ile ilkokul öğretmenlerinin eğitimi yükseköğretim düzeyine çıkarılmıştır. Dolayısıyla 1974-1975 öğretim yılından itibaren ilk öğretmen okullarına öğrenci alınmamış ve bir kısmı kapatılmış, kapatılmayanlar ise öğretmen lisesi olarak bir ortaöğretim kurumu olarak düzenlenmiştir.

Kuşkusuz bu kurumların ve uygulamaların en önemlisi Köy Enstitüleri olmuştur. 1940 kurulma yılından başlayan tartışmalar ve eleştiriler 1954 kapanış yılında bitmeyerek günümüze kadar devam etmektedir ve konuyla ilgili literatüre bakıldığında çok fazla çelişkili bilgiler mevcuttur. Bu bağlamda Türkiye de sınıf

öğretmenliği yetiştirme modellerinden olan Köy Enstitüleri hakkında yapılan eleştirilerin incelenmesi bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Türk eğitim tarihinin en köklü reformu olan Köy Enstitülerin' den bahsedildiğinde birbirinden çok farklı ve genellikle çelişkili bir çok durum karşımıza çıkmaktadır, köy enstitüleri hakkında yapılan eleştirileri ve yorumları tarafsız bir bakış açısıyla inceleyip ortaya koymak ve tarihi gerçekliğiyle anlamak bugünkü güncel eğitim sorunlarını yorumlamaya ve çözülemeye katkı sağlaması açısından önemlidir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada eğitim tarihimizin sınıf öğretmeni yetiştirme modellerinden olan köy enstitüleri, hakkında yapılan eleştiriler ve konu hakkında bulunan çelişkili bilgi ve yorumların incelenmesi ve tarafsız bir şekilde bu eleştirileri tespit ederek yorumlanması amaçlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden, durum çalışması deseni kullanarak gerçekleştirilmiştir. Nitel durum çalışmasının en temel özelliği, bir veya birden fazla durumun derinlemesine araştırılmasıdır. Yani ortam, bireyler, süreçler,

olaylar, vb. durumla ilgili etkenler bir bütünsel yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 83). Durum çalışması ‘nasıl’ ve ‘niçin’ sorularını temel alan, araştırmacının kontrol edemediği bir olgu veya olayı derinliğine incelemesine olanak tanımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 313).

Bu araştırmada da Türkiye de sınıf öğretmeni yetiştirme modellerinden olan Köy Enstitüleri hakkında açılış döneminden günümüze kadar yapılan eleştirilerin incelenmesi ve yorumlanarak ortaya konulması çalışılmıştır.

2.2. Verilerin Toplanması Ve Analizi

Araştırmada veri toplama ve analiz yöntemi olarak nitel araştırmalara uygun olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e göre doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar ve ayrıca dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Araştırmacı ihtiyacı olan veriyi gözlem ve görüşme yapmadan elde edebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 218). Bu doğrultuda araştırma, konusu ile ilgili yazılmış kitaplar, dergiler ve yapılmış tezler incelenmiş ve elde edilen veriler tarafsız bir bakış açısıyla yorumlamaya çalışılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE SINIF ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME MODELLERİNDEN OLAN KÖY ENSTİTÜLERİ

3.1. Köy Enstitülerinin Kurulması ve Gerekçesi

Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek üzere, Maarif ve Ziraat Vekillerinin, ziraat işleri yaptırmağa elverişli okul ve çiftliklerde yetiştirilecek, ziraat işlerinin teknik bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy eğitimleri istihdam edilmesine 11 Haziran 1937 tarihinde karar verilerek kanunlaştırılmıştır. Bu kanunla köy eğitim meselesi kendi şartları içinde ele alınarak, her şeyden önce; köylünün üretimini artırma, köyde sağlığı tehdit eden faktörleri giderme, köylüyü her bakımdan daha yüksek bir seviyeye çıkarma, okuma yazma, hesap, yurt ve yaşama bilgisi verme esas mesele kabul edilmiştir. Bu itibardır ki, müstakbel köy öğretmenin eğitim, öğretim ve tarım işlerini başarabilecek kudrette bir eğitmen olması düşünülmüştür (Özkan, 2008: 193).

Köy Eğitim Kursları ve Köy Öğretmen Okulları'ndan olumlu sonuç alınmasının ardından 17-29 Temmuz 1939'daki I. Maarif Şurası'nda ilköğretim sorunu ele alınmıştı. Köylünün eğitiminde yalnızca köylüye okuma-yazma öğreten bir öğretmenin yeterli olmayacağı, aynı zamanda köye gerekli diğer bilgileri de bilmesi gerektiği ortaya çıkmış ve köy öğretmeni yetiştirilecek kurumların çok yönlü eleman yetiştirmesi gerektiğine karar verilmişti (Akar, 2011: 18). Köy Enstitüleri, Köy Eğitim Sistemi'nin ortaöğretim kısmı idi. Köy Enstitülerinin amacı yalnızca öğretmen yetiştirmek değil, köye gerekli usta insan gücünü de yetiştirmekti. Başlangıçta öğretmen yetiştiren Köy Enstitüleri kurulduklarından üç yıl sonra sağlıkçı da yetiştirmeye başlamışlardı. Bunu öbür mesleklerde insan gücü yetiştirmek izleyecekti. 1946 yılına kadar 20 yerde Köy Enstitüsü açılmıştı. Sonradan bu sayı 21'e çıkmıştı. Köy Enstitülerinde öğrencilerin beslenmesi, barınması ve öğrenim gereksinimleri enstitüce karşılanıyordu. Böylece, geçim gücü kısıtlı olan ama yetenekli köy çocuklarına eğitim olanağı sağlanmıştı (Aktaş, 2010: 92).

Köy enstitüleri, ilköğretimi hızlandırmak köylüyü yurduna, toprağına bağlamak ve ısındırmak, dolayısıyla onları kalkındırmak amacıyla, İnönü döneminde kurulan yepyeni eğitim kurumlarından biridir. Şehir Öğretmen Okulu mezunlarının köye gitmekteki isteksizliği ve köy yaşantısına yabancılıkları nedeniyle, köy öğretmeni yetiştirme konusu uzun zaman tartışılmıştır. Tartışmalarda ortaya çıkan en yaygın görüş, köy çocuklarının, köy yaşantısı içinde köy öğretmeni olarak yetiştirilmesi olmuştur (Özkan, 2008: 191).

Köy Enstitüleri oluşumunun Saffet Arıkan döneminde açılan Kızılçullu ve Çifteler Köy Öğretmen Okulları denemesiyle başladığını, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel de kabul etmektedir. Yücel, kendilerinden önce yapılmış bütün tecrübelerden yararlanacaklarını da açıklamıştır. Yücel, Köy Enstitüleri'nin kuruluş gerekçelerini ve ilköğretim ile ilişkilerini şöyle açıklamıştır: *“Bizim nüfusumuz 17 milyondur. Yuvarlak bir hesapla 4 milyon insanımız şehirde oturur ve 13 milyon halkımız köylerde dir. Buna mukabil tahsil çağında olan çocuklarımız klasik surette hesap edildiği takdirde, yani nüfusumuzun %12'si alınarak hesap olunduğu zaman 2 milyon kadar olması lazımdır. Şu halde %12 hesap edilerek alınan ve tahsil çağında bulunan çocukların ancak 1/3'ünü okutabiliyoruz demektir. Şehirli çocukların %80'ni, köylü çocukların %25'i okula gitmektedir. İşte Köy Enstitüleri bu dengesizliğe bir çare olarak ortaya çıkmıştır”* (Taşdemirci, 1998: 46-47).

İsmail Hakkı Tonguç (1946) İlköğretim Kavramı adlı kitabında köy öğretmeni yetiştirmenin gerekçelerini aşağıdaki gibi sıralamaktadır;

-Öğretmen namzedini köyden almak,

-Köyden alınmış çocukları, köy hayatından uzaklaştırmayan bir muhit içinde iyi bir çiftçinin bilgilerine sahip ve bildiklerini de tatbik müktedir bir halde yetiştirmek,

-Bu çocuklara öğretmenlik mesleği ile birlikte köyde geçecek demircilik, yapıcılık, dülgerlik, kooperatifçilik, kız talebeye çocuk bakımı, dikiş, ev idaresi, ziraat sanatları, hastaya bakmak gibi işlevleri öğretmek,

-Bunlardan fevkalade bir istidat gösteren talebeye yüksek tahsil yollarını kapalı bulundurmamak,

-Öğretmen olmayacakları, öğrendikleri işlerden birini yapmak üzere serbest köy hayatına bırakmak,

-Öğretmen olacakları da köy hayatının şartlarına tahammül edebilecek ve o muhit içinde daha mütekâmil ve verimli bir hayat yaratma iktidarını kazanacak surette hazırlamak,

-Öğretmen ve köye lüzumlu unsurları yetiştirmek üzere açılacak müesseseleri arazi vaziyeti müsait yerlerde kurmak, onları müstahsil birer müessese haline getirerek hiç olmasa talebenin iâşe ihtiyaçlarını temin edebilecek şekilde idare etmek ve böylelikle masraflarını azaltarak ilerde devlete yük olmayacak hale gelmelerine çalışmak (aktaran; Ertuğrul, 2010: 26-27).

Köy Enstitülerinin kurulduğu 1940 yılında Türkiye'nin nüfusu 17.820.950 idi ve bu nüfusun 4.346.249'u şehirlerde 13.474.701'i ise köylerde yaşıyordu. Toplam nüfus içinde şehirlili nüfusun oranı, % 24,39, kırsal kesimde yaşayan nüfusun oranı ise % 75,61'di. 1940 yılı itibarıyla 6 yaş ve üzerindeki toplam nüfus içinde okuma-yazma bilenlerin oranı % 24,55'e yükselmişti. Erkek nüfusun % 36,20'si, kadın nüfusun ise ancak % 12,92'si okur-yazardı. Bu sırada köylerde okuma-yazma bilmeyenlerin oranı % 90'dı. Ayrıca, 40.000 köyün ancak 4.959'unda öğretmenli ve 4.000'inde eğitimci okul vardı, 31.000 köyde ise okul yoktu. Bu durum göz önüne alındığında köylerde ilköğretimi hızla yaymanın, aynı zamanda köylerde gerekli olan işleri yapabilme becerisine sahip kişiler yetiştirmenin hedeflenmesi tesadüf değildi. Bu nedenle Enstitülere düşen görev, bir taraftan nitelikli öğretmen yetiştirmek; diğer

tarafından da okulu olmayan köylere okul yapılarak, buralarda oluşacak öğretmen ihtiyacını karşılamaktı (Karaismailoğlu, 2013: 23-24).

Köy Enstitülerinde çalışacak öğretmenlerin de şu vasıfları taşıması öngörülmüştür (Özkan, 2008: 193);

1. Öğretmen adayı köy hayatını bütünüyle yaşayarak bilmeli ve köye bağlanmış bulunmalıdır.

2. Yaş, bilgi, görüş, anlayış bakımından köyde yapacağı işler dolayısıyla karşılaşılabilecek güçlükleri yenebilecek durumda olmalı. İktidarı her bakımdan köy işlerini başarabilmeye yetmelidir.

3. Köye sade, fakat ileri nitelikli bir hayatı sokabilmek için bıkmadan çalışabilmelidir.

4. Köyün mecburi tahsil yaşındaki çocukları ile gençlerine okuma, yazma, hesap ve yurt, yaşama bilgilerini, yürürlükteki pedagojik formasyona göre öğretebilecek seviyede olmalıdır.

5. Köyde bilhassa eğitim ve tarım işleri gibi genel hayat seviyesini yükseltici işler bakımından devleti temsil edebilecek kudrette olmalı ve bu bakımlardan köylüye rehberlik edebilmelidir.

6. Köyün geleceği ile kendi geleceğinin ve bunlarla devletin geleceğinin birbirine bağlı olduğunu bilerek çalışabilmelidir.

Köy Enstitüleri milli eğitim alanında ülkenin ihtiyaç duyduğu köy öğretmenleri yetiştirilmesinin yanı sıra teknik elemanların ve sağlık insan gücünün yetiştirilmesine de katkıda bulunacaktı. Ancak ön planda tasarlanan bu işlevlerinin yanı sıra, Türkiye’de Cumhuriyet’in yeni kurulduğu bir dönemde Cumhuriyet devrimlerinin köy tabanına kadar aktarılmasında da önemli bir işlevi üstlenmişti (Eser, 2011: 72). İnönü döneminin en önemli girişimlerinden biri köy enstitüleridir.

Siyasal bir temeli olan köy enstitüleri ile köyün kalkınması esas alınmıştır. İnönü savaş sonrası dünyanın geleceğini düşünürken, belki de köy enstitülerinde yetişen gençleri elinin altında bir güç olarak görüyordu. Tonguç ve İnönü köşkte yaptıkları bir görüşmede bu okulları bitirenlerin siyasal eğiliminin bir anlayışa dönük olabileceğinden bahsetmişlerdir (Kalaycı, 2008: 13).

3.2. Köy Enstitülerinin Amacı

Cumhuriyet'in ilanının ardından özellikle 1935 yılında 40 bin köyün 35 bininde okul, öğretmen yoktu. Çocuklar ve kadınlar 2.sınıf vatandaş kabul ediliyordu. 1935 yılında ülkede 6 yaş ve üzeri vatandaş sayısı 12.863.000 idi ve bu sayının sadece 2.518.000 okuryazardı. Bu fark, eğitimin kalitesinin ne kadar düşük olduğunu, birçok köyde öğretmen olmamasının yurdun geneli için ne büyük tehdit oluşturduğunu gözler önüne seriyordu. Mustafa Kemal 22 Eylül 1924'de "Yurdumuzu dünyanın en bayındır ve en uygar ülkesi düzeyine çıkaracağız". derken eğitimin üzerinde durmuştur. Çağdaş medeniyetler seviyesine çıkmak için eğitimin şart olduğu yurdumuzda yapılan inkılâpların istenilen amaca ulaşması için halkevleri ve halk odaları kurulmaya başlandı (Küçüktamer, 2010: 50).

İsmail Hakkı Tonguç, önce ciddi bir köy incelemesi yaparak rakamları ve eski yapıları değerlendirmiş, 20 yıllık bir plan taslağı hazırlamıştır. Bu plana göre 1954 yılına kadar öğretmen, koruyucu, tarım teknisyeni ve sağlık hizmeti ulaşmamış köy kalmayacaktır. Fakat bu planı gerçekleştirmek hiçte kolay olmayacaktır. Her şeyden önce açılacak enstitülere okuryazar köy çocuğu ve öğrenci bulmak büyük sorundu. Tonguç, klasik eğitimcilerin direnişlerine karşın ilk olarak askerliğini yapmış okuryazar gençlerden seçtiği bir grubu, "eğitmen" sanıyla köylerde "geçici öğretmen" olarak görevlendirmek amacıyla, 1936 yılında Eskişehir'in Çifteler Çiftliği'nde dört aylık bir kurs açmıştır. Bu kursları tamamlayarak Ankara köylerinde görevlendirilen ilk 84 eğitmen son derece başarılı olmuş ve eğitmen kursları kısa süre içinde ülkenin başka yerlerinde de açılarak çoğaltılmıştır (Aysal, 2005: 271). Bu gelişmelerden elde edilen başarı köy enstitülerinin açılmasının yolunu açmıştır.

Başvekil Dr. Refik Saydam tarafından 19 Mart 1940 tarihinde, TBMM Reisliğine verilen Köy Enstitüleri teşkili hakkındaki kanun layihasında da, ilköğretimin durumu ve köy, müstahsil nüfus, köy Öğretmenliğinin mevcut durumu istatistikî bilgilerle izah edildikten sonra, Köy Enstitülerinin amacı şöyle tespit ediliyor; “Umumi nüfusumuzun % 80’ini teşkil eden köylü ve çiftçi halkın çocuklarını okutmak ve bilhassa onları daha başarılı ve verimli olacak şekilde yetiştirmek imkânına bugün sahip değiliz. Şu halde ilk mekteplerin en mühim nüfus yoğunluğuna hizmet edecek olan bu kanun layihasını bizim için hayati bir davarının önemli bir adımı telakki etmekteyiz. Nüfusu 400’den az olan köylerimizde uygulanmak üzere daha evvel açılan köy öğretmenleri kurslarında şimdiye kadar 4.500 öğretmen yetiştirilmiş ve bunlar kendilerine verilen hazırlığa göre çalışmakta ve faydalı olmaktadır. Önümüzdeki senelerde de nüfusu az olan köylerimiz için öğretmen teşkilatına devam edilecektir. Bahse konu olan layihanın hedef tuttuğu teşkilat, nüfusu 400’ü geçen köylerde öğretmenlik edecek ve bilhassa köylerin ziraat ve sanat ihtiyaçları için faydalı olacak unsurları yetiştirmeye ait bulunuyor. Layihanın önemi yalnız köy çocuklarını okutmak maksadım gütmesinde değil, aynı zamanda iyi ve mükemmel köylü yetiştirmek gayesini takip etmesine dayanmaktadır” (Özkan, 2008: 195-196).

17 Nisan 1940’ta 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu kabul edilerek, “Köy Enstitü”leri açıldı. Bu kanunun “Köy öğretmenleri ile köye gerekli başka mesleklerin erbabını iş eğitiminin ilkelerine uyarak yetiştirmek amacıyla ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde bölge müessesesi olarak açılan öğrencisi köyden alınan ve yatılı bulunan eğitim kurumudur.” şeklindeki 15. maddesi Köy Enstitüleri’nin amacını belirtmektedir (Akar, 2011: 18). 148 üye gelmedi ya da oy kullanmadı. Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü oy kullanmayanlar arasındaydı. Bu yasa 1940-43 yılları arasında 14 Köy Enstitüsü kurulmasını amaçlıyordu (Küçüktaamer, 2010: 50).

Kirby’e (1962: 112) göre, eğitim politikasının “...zaruri amacı, modem ölçülere göre zirai ekonominin rasyonelleştirilmesini kolaylaştırmak, eğitimi bunun başlıca aracı olacak şekilde korumak ve yürütmektir”. Akyüz’e (2008: 434) göre ise

köy enstitülerinin kuruluş amacı, köylerde bulunan yaygın bilgisizlikle mücadele etmek, köylerin ekonomik ve sosyal yapısında eğitim kanalıyla düzelmeler ve gelişmeler sağlamaktır.

Genel olarak köy enstitülerinin amacı şu şekilde özetlemek mümkündür (Akar, 2011: 18):

a- Köy Enstitüleri ile köye öğretmen yetiştirmek,

b- Yeni öğretmen modeli ile köyde lider rolü üstlenebilmesi için farklı bir öğrenim süreci ve yöntemini uygulayabilmek,

c- Eğitim yoluyla tarımsal ekonomi rasyonelleştirilmesi,

d- Sadece öğrenim çağında olanlara okuma-yazma öğretmeye yönelik değil, halkı eğitmeye yönelik biçimde bir eğitim sisteminin uygulanabilmesi

e- Köy halkını ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşamda etkin kılmak, bilinç düzeyini yükseltmeye çalışmak amaçlanmıştır.

3.3. Köy Enstitülerinin Kuruluş Yerlerinin Seçilmesi

Köy enstitüleri İkinci Dünya Savaşı'nın ağır şartları içinde ülkenin birçok ekonomik sıkıntılarla karşı karşıya olduğu bir dönemde kurulmaya başlanmıştır. Ülkedeki erkeklerin büyük kısmı silah altına alındığı ve birçok alanda yoklukların yaşandığı bir dönemde köyde eğitim seferberliği başlatılmıştır. Alınan kararların uygulamasında İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç'un karar alıcı ana sorumlu olarak öne çıktığı gözükmektedir. Çıkarılan yasa gereği öncelikle öğretmen kurslarının açılmasından sonra kurulmaya başlanan ve 1940 yılına kadar sayıları dördü bulan köy öğretmen okulları köy enstitülerine çevrilmiştir. Böylelikle ilk köy enstitüleri Eskişehir-Çifteler, İzmir- Kızıllıçullu, Kırklareli-Kepirtepe, Kastamonu-Gölköy'de açılan kurumlar olmuştur (Temel, 2010: 38). Ardından ülke, üç-beş ili kapsayacak ve yurdun tamamını içine alacak şekilde yirmi bir bölgeye bölünmüştür.

Her bölgede kurulacak olan enstitünün ortalama 5000-6000 dekarlık tarım yapılabilecek araziye, bin kişiyi barındırabilecek yapılara, daha çok da doğayla zorlu bir savaşım verilebilecek şartlarda ve şehir dışında kurulmasının kararlaştırıldığı belirtilmektedir (Pazar, 2001: 58).

Enstitülerin şehir dışında, çeşitli iş alanlarına yönelik binaların yapılabileceği ve yakınında köy olan birkaç ilin ortasında kurulmasının nedeni köy çocuğunun köye uygun bir ortam içinde yetiştirilerek köye gönderilmek istenmesine bağlanmaktadır (Kaplan, 2002: 60). Başka bir görüşe göre enstitülerin şehir dışında kurulmasının nedeni olarak Tonguç'un Kerschensteiner'in Kır Eğitimi Yurtları uygulamasından etkilenmesi olduğunu belirtilmektedir (Kafadar, 1997: 302). Köy Enstitülerinin kuruluşundaki yer seçimim onlara eleştiri olarak dönecektir. Enstitülerin yerleşim yerleri dışında kurulmaları bu konuda yapılan eleştirilerin temelini oluşturmaktadır. Eleştiri getiren yazarlar enstitülerin şehir dışında kurularak amaçlananın öğrencilerin toplumdan koparılarak enstitülerde oluşturulan ortam ile toplumdan farklı zihniyete sahip öğrenciler yetiştirilmesine olanak sağlamak olduğunu iddia ederler (Temel, 2010: 40).

Enstitülerin kuruluş aşamasında her türlü işte müdürlere sorumluluk verilmiştir. Görevlendirilen müdürlerin yapacakları öncelikli işlerden biri, kuruluş yerlerinin alım satımının bitirilerek topoğrafya haritasının çıkarılması ve hemen bakanlığa yollanmasıdır. Bakanlığın burada güttüğü amaç enstitülerin geleceğine yönelik durum planının ve enstitü yapı projesinin bir an önce yapılmasını sağlamaktır. Enstitülerden gelen bilgiler dâhilinde hazırlanacak planlar için yurt çapında mimarların katıldığı bir yarışma düzenlenmiştir. Düzenlenen yarışmanın birtakım şartları vardı. Proje sunacak mimarlar, proje sunmak istedikleri enstitüde en az bir hafta kalacaklar ve enstitünün ihtiyaçlarını kavrayarak planlarını çizeceklerdi. Bu şekilde açılan yarışma sonucunda öncelikle Keçiçepe, Çifteler, Gököy, Aksu, Arifiye, Düziçi, Pazarören, Gönen, Akpınar, Beşikdüzü ve Savaştepe'nin plan ve projelerin uygulamaya konulduğu ve maketlerin enstitülere gönderildiğini belirtilmektedir (Türkoğlu, 2000: 202-203).

1940 yılında 14 yerde açılan enstitülerin sayısı, 1941’de 16’ya, 1942’de 18’e, 1943’te 20’ye çıkmıştır. Van- Erciş Köy Enstitüsü 1946 yılında Hasan Âli Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç’un görevden alınmasından sonra kurulmuştur. Hazırlanan projelere göre ilke olarak dar bir alan içinde çok katlı tek bina yerine, tek katlı çok bina yapılması kararlaştırılmıştır. Oluşturulacak yapılar ile enstitülerin geniş bir alana yayılan köy görünümü taşımasının ve çevre köylere örnek olması amaçlanmıştır (Kaplan, 2002: 61). Projelerin hazırlanması, yerlerin belirlenmesi, öğrenci alımlarının başlaması bir yana ilk başlarda karşılaşılan en büyük zorluk enstitülerin kurulmak istendiği bölgelerde yeterli hazır binanın bulunmaması ve yeni binaları yapacak ödeneği devletin verememesidir. Karşılaşılan bu sorunu aşmak için öğrencilerden faydalanılmıştır (Temel, 2010: 41).

1938 yılında, Mahmudiye Köy Öğretmen Okulunun, Hamidiye kısmında orta bir öğrencisi olan Bekir Semerci o yıllarda yapılan inşaat işlerine anılarında şöyle yer verir: “*Yeni okulumuzda su yoktu, kanalizasyon yoktu. Elektrigi yoktu. Öğretmen, öğrenci durmadan kuyu ve kanal kazıyorduk. Kuyu işi, atların çekim gücünden yararlandığımız için sekiz on gün içinde bitti. O koca beton kasnak toprağın içine gömüldü. Kocaman bir kuyu oldu. İçi ayna gibi dupduru su ile doldu. Yalnız elektrik işi bir çözüme kavuşmamıştı. Akşam ve sabah okulda lüks lambaları ile aydınlanıyorduk*” (Semerci, 1989: 130).

Enstitülerin kuruluş yıllarında bina yapımı, toprak işlenmesi bakanlık onayı ile enstitü yöneticilerinin sorumluluğuna bırakılmıştır. Bu dönemde yapılan binaların çok katlı olmamasının nedenleri içinde bina yapımına çok sayıda öğrencinin katılımını sağlayabilmek, sakatlanmaları da önlemek olduğunu belirtilmektedir (Kaplan, 2002: 61). Farklı bir ifade ile binaların bilinçli olarak tek katlı ve dağınık yapıldığı belirtilmektedir. Tonguç’un “binaları bu şekilde yaptırarak ileride binaların ellerinden alınması gerekirse yine bir eğitim kurumuna verilmesini sağlayarak Millî Savunma Bakanlığına verilmesini engellemeyi amaçladığı” (Kut, 2003: 27) ifade edilmektedir.

Binalar öğretmen-öğrenci iş birliği ile yapılmaya başlanır. Böylelikle köy öğretmen okullarının yapımında uygulanan yöntem köy enstitülerinde de uygulanır. Öğrenciler ve usta öğreticiler ile birlikte öncelikle kendi binalarını yapan öğrencilerin her sene yeni binalar yapılacak diğer enstitülere de yardıma gitmesi anlayışı kabul edilir. İmece yoluyla yapılan binalara öğrencilerin kendi enstitülerinin ya da sınıflarının adlarının verildiği belirtilmektedir (Pazar, 2001: 59). İnşa edilen binalara yapımına katılan öğrencileri hatırlatacak bir isim verilmesi öğrencilerde kuruma karşı oluşturulan bağın güçlenmesini sağladığı düşünülmektedir.

İkinci Dünya Savaşı'nın zor şartları içinde büyüyen köy enstitüleri Apaydın'ın anılarında olduğu gibi birçok olumsuzlukla da karşılaşmıştır. Bu tür olumsuzluklardan çıkış olarak hep öğrencilerden yardım alınma yoluna gidilmiştir. Bina yapımında öğrencilerden yararlanan enstitüler, bina yapımı ve eğitim için gerekli birçok malzemeyi de kendileri imal etmek zorunda kalmışlardır. Ülkenin içinde bulunduğu durum ve arz yetersizliği gibi nedenlerle birçok malzeme ülke içinden bulunamamış ya da bulunan birçok malzeme karaborsaya düşmüş olduğu için zorluklarla karşılaşmıştır (Kirby, 1962: 222).

3.4. Köy Enstitülerinin Binaları ve Öğrenci Alımı

Bu bölümde köy enstitülerinin binaları ve köy enstitülerine öğrenci alımı üzerinde durulacaktır.

3.4.1. Köy Enstitülerinin Binaları

Köy Enstitülerinin çoğu çadırda veya eski bir binada kurulmuş, daha sonra düzenli binalara sahip olmuşlardır. Mesela Malatya Akçadağ Köy Enstitüsü çadırda, İzmir Kızıllı Köy Enstitüsü ise eski Amerikan Koleji binasında faaliyete başlamıştır. Yatakhane ve derslik ile başlayan inşaat sürecinde öğrenciler, öğretmenler ve öğretmenler el ele vererek okul binasını ve müstemilatını tamamlamışlardır. Daha sonra yörenin özelliğine ve imkânlarına uygun, yolları, ahırları, kümesleri, kanalizasyonu, elektriği olan, tarlaları eldeki en yeni üretim araçlarıyla işlenen modern köy eğitimine örnek oluşturabilecek okullar kurulmuştur. Bu işler yapılır,

çalışmalar düzenlenirken, öğrenci ile öğrenmen bütün faaliyetlerini birlikte yürütmüşlerdir (Arman, 1969: 249).

Köy Enstitüleri II. Dünya Savaşı'nın bütün dünyayı sarstığı yıllarda, birçok sıkıntılar çekilerek kurulmuştur. Enstitüler kurulurken, gelecekte göreceği işlere ve alacağı öğrencilerin sayısına göre vaziyet plânı tespit edilmiştir. Bu plan çerçevesinde memleket mimarları arasında açılan müsabakada birinciliği kazanan proje Köy Enstitüsü öğrencilerine inşaat ve sanat derslerinde uygulamalı olarak tatbik ettirilmiştir (MEB, 1940, 199).

Tablo 3.1. Avan Projeleri ve Vaziyet Planları Müsabakalara Konulan Köy Enstitüleri

Enstitü Adı	Yapılacak Bina Sayısı	Okul binası	Toplantı Binası	Atölye Binası	Mutfak, Çamaşırhan e, Banyo	İdare Binası	Tavla, Ahır, Kütüphane	Depolar	Revir	Umumi Hela ve Lavabo	Öğretmen Evi
Antalya Aksu	44	12	1	4	1	1	6	10		2	6
Samsun Akpınar	46	12	1	4	1	1	6	10		2	8
Malatya Akçadağ	57	16	1	5	1	1	8	12	1	2	10
Trabzon Beşikdüzü	42	10	1	4	1	1	6	10	1	2	6
Balıkesir Savaştepe	44	12	1	4	1	1	8	10	1	2	6
Kocaeli Arifiye	55	16	1	4	1	1	7	12	1	2	10
Isparta Gönen	46	12	1	4	1	1	6	10	1	2	8
Kayseri Pazarören	58	16	1	4	1	1	9	11	1	2	12
Kastamonu Gökçöy	58	16	1	4	1	1	9	11	1	2	12
Seyhan Düziçi	46	12	1	4	1	1	6	10	1	2	8
Kırklareli Bedirli (Kepirtepe)	44	10	1	4	1	1	6	10	1	2	8
Eskişehir Çifteler (Hamidiye veMahmudiye)	65	7	1	6	2	2	11	14	1	4	14

Kaynak: (MEB, 1940: 199-204)

Tablo 2.1'de bir kısmının sayılarının verildiği ve her enstitü için tespit edilen çeşitli mimarlar tarafından projelendirilen binalar şu şekilde sıralanabilir:

-Okul binası içerisinde yirmişer kişilik iki yatakhane ve onların her birinde ayrı helalar, musluklar bulunacaktır.

-40 öğrencinin ders okumalarına, mütalaa yapmalarına ve gerektiğinde dikiş, daktilo, ev idaresi, basit Biyoloji, Fizik ve Kimya deneyleri, kağıt işleri, cilt işleri gibi işleri görebilmelerine elverişli dersane yer alacaktır.

-40 öğrencinin yemek yemelerine elverişli bir salonu ve yemek hazırlamak için bir iş ofisi mutfağı olacaktır (Özgen, 2002: 49).

-Ayrıca yatakhaneler, lavabo-tuvalet, öğretmen evleri, yönetim ve toplantı odası, kitaplık, laboratuvar, çok çeşitli işlikler (atölye), müzik, tiyatro ve toplantı salonu, çamaşırhane, banyo, açık hava yıkanma muslukları, sahra tuvaletleri, revir, fırın, kooperatif, ahır, ağıl, tavla, kümes, arşlık, balıkxane vb. su deposu ve havuz, çeşitli depolar, elektrik santrali, bağ, bahçe, tarla, fidanlık, koruluk, çiçeklik, çeşitli tarım alanları spor kuruluşları, uygulama okulu çocuk bahçesi vb. yer almalıdır (Keskin, 1998: 13).

-Toplantı binası içerisinde ise 600 öğrenci için kapalı teneffüşhane, jimnastik salonu, konferans, müsamere, sinema salonu ve kütüphane görevini sağlayacak sahne kısmı olacaktır (Özgen, 2002: 50)

Yukarıda sıralanan nitelikler doğrultusunda, öncelikli olarak İzmir-Kızıllıçullu ve Eskişehir-Çifteler, sonra 1937'den beri Eğitimci Kursu olan Kars-Cılavuz, yapıları olduğundan, kuzeydoğu bölgesi için Köy Enstitüsü yeri olarak seçilmişlerdir. Adana Haruniye'de eski bir Alman misyoner hastanesinin yapıları kullanılarak bir enstitü kurulmuştur. Başka üç köy enstitüsü daha Eğitimci kursu açılmış yerlerde ya da bunların yakınlarında elverişli arazi bulununca açılmıştır. Bunlar Trabzon-Beşikdüzü, Isparta-Gönen ve Malatya-Akçadağ olmuşlardır (Kirby, 1962: 279). Bütün memleket 22 bölgeye ayrılarak enstitüler kurulmaya başlanmıştır. Nerede yeni bir enstitünün temeli atılırsa, diğer Köy Enstitülerindeki öğrenciler orada toplanmış ve o enstitünün binalarını inşa etmişlerdir (Tonguç, 1998: 530-531). Her Köy Enstitüsü 1000-6000 dekarlık arazi üzerinde kurulmuştur. Bu enstitüler, geniş bir tarım işletmesinin merkezinde bağımsız bir ekonomik hücre olarak düşünülmüşlerdir (Arayıcı, 1999: 215).

Bazı enstitüler yeniden inşa edilmekte oldukları için talebe ve öğretmenler en müşkül hayat şartlarına katlanarak ve birçok fedakârlıkları göze alarak çalışmaktaydılar. Bina durumları nispeten iyi olan enstitülerde de yeni binaların yapılması dolayısıyla inşaat işleri devam etmekteydi (Tonguç, 1976: 49). Her Köy Enstitüsü, kendi bölgesinin ekonomi, tarım, eğitim, toplum, el sanatları ve sağlık yönlerinden durumunu incelemiş, değerlendirmiş ve yetiştireceği insan gücünün eğitim programlarını bu değerlendirmeye göre düzenlemiştir (Özgen, 2002: 186). Köy Enstitülerinin, kuruluş yöntemi ve yapılanma biçimiyle oluşan kampüs modeli, 1940'lerden itibaren Türkiye'ye örnek teşkil etmiştir. Bağları, bahçeleri, ormanları, meyvelikleriyle ortaöğretim düzeyindeki bu ilk kampüs modeli uygulamasıyla, enstitülerin çağdaş eğitime hem öncülük yaptığı hem de olumlu bir katkı sağladığını söylemek mümkündür (Özgen, 2002: 51).

3.4.2. Köy Enstitülerine Öğrenci Alımı

Köy enstitüleri, yeni muallim namzetlerini köy mekteplerinden almışlardır. Enstitülere giren köy çocukları buldukları muhite ve iktisadi şartlara göre, köylünün geleneklerini ve istihallerini alâkadar eden ameli ders ve tatbikat görmüşlerdir (Kepenek, 2001: 227). Köy Enstitüleri parasız, yatılı ve karma eğitim yapılması bakımından Türkiye'de yeni eğitim anlayışını yansıtıyordu. Enstitülerde 1952'ye kadar öğretim süresi, 5 yıllık ilkokul üzerine 5 yıldır. Enstitülere beş sınıflı köy okulunu bitiren sağlıklı ve yetenekli köy çocukları alınıyordu. Üç yıllık ilkokul mezunları, 5 yıllık ilkokulu, enstitülerde açılan hazırlık sınıflarında ya da uygulama ilkokullarında tamamlıyorlardı (Karaismailoğlu, 2013: 37).

Enstitülere alınacak öğrencilerin köyde uygulanabilecek (marangozluk, çiftçilik) bir mesleği öğrenmeleri gerekmektedir. Bunun için köye öğretmen yetiştirme meselesinde şu prensiplere uyulmaya çalışılmıştır (Akdoğan, 2016: 40-41):

-Öğretmen namzedini köyden almak

-Köyden alınmış çocukları, köy hayatından uzaklaştırmayan bir muhit içinde iyi bir çiftçinin bilgilerine sahip ve bildiklerini de tatbiki müktedir bir halde yetiştirmek.

-Bu çocuklara öğretmenlik mesleği ile birlikte köyde ihtiyaç duyan erkek öğrenciler için demircilik, yapıcılık, dülgerlik, kooperatifçilik; kız öğrenciler için çocuk bakımı, dikiş, ev idaresi, ziraat sanatları, hastaya bakmak gibi işleri de öğretmek.

-Bunlardan fevkalâde bir istidat gösteren talebeye yüksek tahsil yollarını kapalı bulundurmamak.

-Öğretmen olamayacakları öğrendikleri işlerden birini yapmak üzere köy hayatında geçen diğer bir sahada serbest çalışacak hale getirmek.

-Öğretmen olacakları da köy hayatının şartlarına tahammül edebilecek ve o muhit içinde daha mütakâmil ve verimli bir hayat yaratma iktidarını kazanacak surette hazırlamak.

-Öğretmen ve köye lüzumlu unsurları yetiştirmek üzere açılacak müesseseleri arazi vaziyeti müsait yerlerde kurmak.

Yukarıda ifade edilen amaçları gerçekleştirmek için Köy Enstitülerine, 3803 sayılı yasanın 3. Maddesi gereğince; “tam devreli (beş yıllık) köy okullarını bitirmiş, sağlıklı ve uygun, 18 yaşını geçmeyen köy çocuklar seçilerek alınmıştır. Böylece köy kaynağından gelen insan, amaca göre eğitilerek yine köye gönderilmiştir. Üç yıllık köy okullarından mezun olan ve diğer arkadaşlarına göre daha geri durumda olan öğrenciler, Köy Enstitüsü’nde açılan iki yıllık hazırlık sınıfında yetiştirilerek dördüncü ve beşinci sınıfı tamamlamışlardır (Akdoğan, 2016: 41).

Enstitülere alınacak öğrencilerin seçiminde farklı bir yol uygulandı. Enstitülerin tamamı civardaki 3-5 vilayete bağlı köylerden öğrenci almak durumundaydı. Bu sebeple çocukların seçimi için valiliklere bir yazı gönderilerek her

enstitüye kaç çocuğun alınacağı, nasıl ve kimlerin seçileceği bildiriliyor ve seçim fişlerinin nasıl doldurulacağı açıklanıyordu. Böylece Maarif Vekâletinin emri ile İlköğretim Müfettişleri bölgeyi köy köy gezerek okulları tanıtıyordu. Tanıtım sonrasında okula kaydolmak isteyen öğrenciler için doldurulan fişler Maarif Vekâletine, oradan da enstitü yönetimlerine gönderiliyordu (Karaismailoğlu, 2013: 38).

Köy Enstitülerinde (kız, erkek) karma eğitim yapılmaktadır. Beş yıllıktır ve yatılıdır. Bir yıl içindeki eğitim öğretim süresi kırk iki haftadır (Tanilli, 2007: 71). Öğrenci seçimi vilayetlere ayrılmış olan kadro sayısına göre ilköğretim müfettişleri, ilköğretim müdürleri, gezici başöğretmenler, Ulusal Eğitim Müdürleri tarafından bölgelerindeki köyler taranarak saptanmış, çocuklar görülmek suretiyle seçimler yapılmış ve bir köyden ikiden çok öğrenci alınmamıştır (Koç, 2013: 221). Enstitülerin alacakları öğrenci sayıları, altı ay önceden Maarif Vekâleti tarafından valiliklere ve enstitü müdürlüklerine bildirilmiştir.

Köy Enstitülerine seçilecek öğrencilerin kuralları belirlenmiş olmasına karşın, uygulamada aksaklıklar görülmüştür. Bu aksaklıkların başında öğrenci bulma problemi gelmiştir. Öğrenci bulmakta zorlanmanın açıklanabilir nedenlerinden birincisi ve en önemlisi köylerde okul olmamasıdır. Daha önce de belirtildiği gibi 1935 sayımına göre 40.000 köyün 35.000'inde okul yoktur, var olanların ise çoğu üç sınıflıdır. Okul olmayınca okulu bitiren öğrenci de bulunamamıştır (Aydoğan, 2007: 50). Bu nedenle de üç yıllık ilkokulu bitiren öğrenciler de enstitülere kabul edilmiştir. Özellikle kız çocukların alımında bu yola gidilmiştir. Kız çocuklarının enstitüye alımıyla ilgili olarak Ayşe Baysal'ın şu ifadeleri dikkat çekicidir: "*Köy Enstitülerine alınacak kız öğrenci bulunamıyordu. Erkek öğrencilerden başvuru çok oluyordu ve sınavla seçiliyorlardı. Anlaşılan şöyle bir karar alınmış: Bir kız öğrenciyi yanında getiren erkek öğrenci sınavsız alınacak. Köyümüzün hatırı sayılan kişilerden birisi oğlunu mutlaka enstitüye göndermek istiyordu ama sınavı kazanamayacağından korkuyordu. Annemi beni göndermesi için kandırmış. Böylece bir erkek çocuğun gidebilmesi için ben maşa olarak kullanıldım. Ben gittiğim için de o sınavsız girebildi*" (Aydoğan, 2007: 50).

Uygulamada ilkokulu bitirmeden gelenler enstitünün yakınında bulunduğu köy okuluna ya da enstitünün “hazırlık sınıfına” kaydolmuş, hazırlık sınıfını bitirince enstitülere geçmişlerdir. Öğrenci seçimleri, 1943 yılına kadar her enstitünün kendisi tarafından belirlenen kurallara göre yürütülmüş, ancak görülen aksaklıklar üzerine 1943 yılında Maarif Vekâleti bir genelge yayınlarak öğrenci seçiminde görülen aksaklıkları düzeltmeye çalışmıştır (Özgen, 2002: 53-54). Köy Öğretmen Okullarına veya Köy Enstitülerine kayıt yaptıran öğrencilerin velilerinden belli bir miktar ücret istendiği de vakidir. Nitekim 1937-1938 yıllarında Köy Öğretmen Okullarına kayıt esnasında öğrenci velilerinden bir defaya mahsus olmak üzere 30 lira değerinde öğrencinin okulda iken kullanacağı ziraat ve ders aletlerini alması istenmiştir. Malzemeyi almak istemeyenler malzemenin parasal değerini ödeyebilirler. 1939 yılında bu miktar 20 liraya düşürülmüş, sonra da tamamen kaldırılmıştır. Giriş parasının kaldırılmasında hem yoksulların eğitim hakkını kısıtlayacağı görüşü, hem de fakir aile çocuklarının enstitülere gelemeyecekleri ve bu nedenle öğrenci bulmada sıkıntı çekilmesi görüşü etkili olmuştur (Aydoğan, 2007: 50).

1942 yılına gelindiğinde Köy Enstitülerinin idari yapısının iyileştirilmesi maksadıyla 4274 sayılı teşkilat yasası çıkarılmıştır. Okula devam işi çözüme kavuşturulamazsa sonuç almada zorlanılacağı bilindiğinden yasada çocuğunun okula devamını sağlamayan veliler hakkında hapisliğe varan yaptırımlar uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Kısa zamanda öğrenci bulma zorluğu atlatılmış, fazla başvuru nedeniyle sıkı giriş sınavları koyma gereği duyulmuştur (KEÇEV, 2004: 51).

Akçadağ Köy Enstitüsü’nde yapılan bir öğretmen toplantısında, aksaklıkların giderilmesi için aşağıdaki kuralların konulması ve tedbirlerin uygulanmasına dair alınan kararlar şu şekildedir:

-Günlük yaşayış içindeki olaylardan faydalanarak öğrencilerin iyi ve müspet hüküm vermelerini sağlamak,

-Bazı iyi hareketleri, alışkanlık derecesine çıkarılıncaya kadar öğretmen nezaretinde uygulatmak,

-Müesseseye kendi malları, kendi yuvaları gözüyle bakmalarını sağlamak için yapacakları zararların yine kendileri tarafından ödetilmesi yoluna gitmek,

-Bir veya birkaç öğrenci tarafından aile topluluğu (kümeler) zararına yapılan suçlardan o kümeyi sorumlu tutmak suretiyle kendilerinde sosyal vicdanın teessüsüne yardım etmek,

-Her öğrencinin kabiliyet ve karakterini anlayabilmek, bütün çalışmalarını ve hareketlerini düzenlemek için baskı yerine her hususta görüş ve düşüncesini çekinmeden söyleyebilen bir hürriyet havası yaratmak,

-Alınan bütün tedbirlere rağmen yılların verdiği bir alışkanlıkla yürüyüşümüze ayak uyduramayan, arkadaşlarının ve müessesenin zararına hareket etmekten kendini kurtaramayan öğrencileri enstitüden uzaklaştırmak (Tekben, 2005: 58-59).

Kısacası enstitülerde öğrenciler, iş hayatı içinde iş vasıtasıyla, işine ve kültürüne güvenen bir nesil yetiştirmek maksadıyla terbiye edilmeye çalışılmıştır (Altunya, 2010: 104). Enstitülerdeki gerek eğitim öğretim yaşantıları gerekse günlük yaşam bu amaçlara hizmet edecek nitelikte düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler yapılırken enstitüler arasında koordinasyonu sağlamak amacıyla İ.H. Tonguç tarafından direktifler gönderilmiştir. Bu direktifler ve enstitülerin özel şartları doğrultusunda düzenlenen enstitülerdeki demokratik uygulamalar vasıtasıyla öğrencilerde demokratik bilincin uyandırılması hedeflenmiştir (Akdoğan, 2016: 44).

1946'dan sonra enstitülerde yapılan değişikliklerden biride enstitülerde yapılan öğrenci alımında köylere tanınan ayrıcalığın kaldırılması olmuştur. Böylelikle Kazım Karabekir'in ifade ettiği şehirli-köylü ayrımı ortadan kaldırılmış olur. Özellikle 1950'den sonra yapılan değişikliklerle enstitüler diğer öğretmen okulları ile aynı statüye getirilir ve devamında da bu ayrılığı ortadan kaldırmak için köy enstitüleri lağvedilerek öğretmen okulları ile birleştirilir. Fındıkoğlu, 1950-1954 yılları arasında eğitim alanında yapılan uygulamaların en önemli özelliğinin köy enstitüleri

kanunundan kaynaklanan köy-şehir ayrılığına son verilmesi olduğunu belirtir (Güngör, 1991: 137).

3.5. Köy Enstitülerinde Yönetim

Enstitüler kurulurken karşılaşılan en büyük zorluk daha önce de ifade edildiği gibi yeterli sayıda personel bulunmamasıdır. Çalışma şartları yönüyle bir okuldan çok daha ağır şartlara sahip olan enstitülerde herkesin birden çok görevi bulunuyordu. Bina yapımı, tesisat işleri, yiyecek vb. ihtiyaçların birçoğu, enstitülerin kendi bünyeleri yoluyla giderilmeye çalışıldığı için enstitülerde görev alan öğretmen ve idarecilerin zamanın diğer okullarına göre birçok zorlukla karşı karşıya kaldığı söylenebilir. Özellikle devrin İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı yıllar olduğu dikkate alındığında birçok şeyin karneye bağlandığı yıllarda eğitimde yeni kurumlar oluşturmada karşılaşılan zorlukların daha iyi anlaşılabilceği düşünülmektedir (Temel, 2010: 53).

Köy Enstitülerinin en yetkili kurumu yönetim kuruludur. Yönetim kurulu; müdür, eğitim başı, müdür yardımcısı, tarım başı ve yapı-sanat başından oluşmaktadır. Bununla beraber sağlık başı, müzik başı, spor başı, denizcilik ve balıkçılık başı, teknik işler başı, işlik başı ve küme başları ihtiyaca binaen kurul toplantılarına davet edilmekte ve ilgili oldukları problemin çözümüne katkı sağlamaktadırlar. Yönetim kurulu başkanı okul müdürüdür. Müdür; enstitünün eğitim, öğretim ve yönetim çalışmalarının sorumlusu olup, çalışmaların düzenleyicisi ve amiridir. Yetki ve sorumlulukları en üst düzeyde taşımaktadır (Akdoğan, 2016: 60).

Köy Enstitüsü müdürü Köy Enstitülerinin başındaki yönetici konumundaki kişi olmuştur. Müdürlük makamından başka Öğretmenler Kurulu, Öğrenci Yönetimi, Disiplin Kurulu ve mali komisyonlar mevcuttu. Müdürlerin göreve başladıkları tarihlerdeki yaşları oldukça gençtir. Göreve atandıkları zaman yaş ortalamaları 32 civarında olan müdürlerin çoğu, önceden herhangi bir yönetim görevinde çalışmamış, birçoğu ilköğretim müfettişliği ya da eğitim kurslarında kısa süre yöneticilik yapmışlardır (Altunya, 2002: 36).

En genç yaşta atanan müdürler 28 yaşındaki Sabri Kolçak (Pazarören 1940) ve Ömer Uzgil (Gönen, 1940)'dir. En yaşlı müdür 42'sindeki Sıtkı Akkay (Savaştepe, 1940)'dır. Bu rakamlar gösteriyor ki, Köy Enstitüsü hareketi, çok zor koşullarda otuzlu yaşlardaki gençlerin sırtında yükselmiştir. Bu müdürler içinde daha önce yöneticilik yapanlar çok azdır. M. Rauf İnan (Manisa), İhsan Kalabay (Trabzon), Hamdi Akman (Eskişehir) ve Hürrem Arman (Denizli) milli eğitim müdürlükleri yapmışlardır. Enstitü müdürlerinden sadece biri (Hayri Çakaloz, Ortaklar) üniversite mezunudur. Yükseköğrenim görenlerin büyük çoğunluğu Gazi Eğitim Enstitüsü (GEE) mezunudur. O zaman GEE 2-3 yıllık bölümleri olan bir yüksek eğitim kurumu idi. Yurtdışında öğrenim gören tek müdür ise M. Rauf İnan'dır (Viyana Yüksek Pedagoji Enstitüsü) (Esen, 2013: 26).

Müdürden sonra idari teşkilatta yer alan eğitimbaşı, müdür yardımcısı, tarımbaşı gibi idari personelin görev ve sorumlulukları şunlardır:

-Eğitimbaşı; müdürden sonra en yetkili isimdir, müdürün verdiği direktifleri uygulamakla yükümlüdür ve disiplin kurulu başkanlığı yapmaktadır.

-Müdür yardımcısı; enstitünün mali işleriyle ayniyat işlerini, bunlarla ilgili kanun ve yönetmeliklerle Vekalet emirlerine göre yürütmektedir. Satın alma işlerini de müdür yardımcısı yapmakta ve satın alma komisyonuna başkanlık etmektedir.

-Tarımbaşı; öğretim programında saptanan esaslara göre tarım işlerini verimli şekilde yürütmekle sorumludur.

-Yapı-sanatbaşı; öğrencileri teknik derslerin konularıyla ilgili iş hayatı içinde seçtiği sanatı metotlu ve başarıyla yapabilecek bir duruma getirmek için gerekli tedbirleri almaktadır.

-Müzikbaşı; enstitülerde müzik, temsil, milli oyunlar ve törenlerle ilgili günlük, haftalık ve aylık çalışma planını eğitimbaşıyla işbirliği yaparak hazırlamaktadır. Ayrıca enstitüce uygun görülen şarkı, türkü ve marşların

repertuarını yapmakta ve çevrenin değer taşıyan melodilerini toplamakta ve armanize etmektedir.

-İşlikbaşı; idare etmek üzere kendisine verilen bir veya birkaç işliğin işlerini düzenli olarak yürütmektedir. Ayrıca öğrencileri malzemeyi tasarruflu harcamaya alıştırmaktadır.

-Sporbaşı; enstitüde spor sevgisinin uyandırılması için gerekli tedbirleri almakta, spor disiplin ve ahlakını öğrencilerde kökleştirmektedir. Ayrıca köy ve enstitü gençlerinin kaynaştırılması hususunda da çalışmalar yapmaktadır.

-Denizcilik ve balıkçılıkbaşı; enstitünün deniz işlerini ve balık avcılığını ve üretimini ilgilendiren bütün işlerini bir plana bağlayarak yaptırmaktadır.

-Teknik işlerbaşı; motorları, motorlu ulaştırma araçlarını, sinemayı, elektrikli işlik aletlerini, elektrik ve telefon tesislerini daima işlemeye hazır bulundurmaktadır. Bu aletlerde meydana gelen arızaların giderilmesi için gereken tedbirleri almaktadır (Akdoğan, 2016: 60).

-Kümebaşı: Küme, temelinde bir yönetim birimidir ve enstitünün yapılanmasına etki eden bir etmendir. Kümeyi oluşturan öğrencilerin yatakhane sine yakın oturan öğretmen kümebaşı olmaktadır. Çünkü küme öğretmenleri, gündüz olduğu kadar, gece de sınıftaki (kümesindeki) öğrencilerden sorumludur. Kümebaşı, kendisine verilen öğrenci grubunun yönetim ve eğitim durumlarıyla yakından ilgilenmekle görevlidir. Öğrenciler enstitüden ayrılıncaya kadar aynı grupta kalmakta, aynı kümebaşıyla devam etmektedirler. Bu yöntemin dayandığı pedagojik ilke, öğrencilerin ve öğretmenlerin bir nevi aile birimleri şeklinde örgütlenmeleridir. (Altunya, 2010: 107). Bu sistemle gelişmiş bir rehberlik hizmeti sunulmaktadır. Kümebaşı olan kadın ya da erkek öğretmen enstitünün değişik bölümlerinin işleyişinde eşgüdümü sağlamaktadır. En önemlisi Köy Enstitülerinin önemli bir özelliği olan “okuma” ve “tartışma” çalışmalarını yönetmesidir (Kirby, 1962: 316). Ayrıca spor, müzik çalışmaları, bireysel çalışmalar, edebiyat ve sahne etkinlikleri,

tartışmalı okuma toplantıları kümebaşının nezaretinde yapılmaktadır. Kümebaşı, kümesindeki öğrencilerin aileleri, sosyal ilişkileri, ders durumları ve diğer tüm özellikleri hakkında da bilgi toplamakta, muhtelif işler için tutulan haftalık nöbete kümesiyle katılmaktadır (Başaran, 2010: 45-46).

Tonguç, bu sorunu önceki yıllardan tanıdığı ve birçoğu Gazi Eğitim Enstitüsünden öğrencileri yoluyla çözmeye çalışmıştır. Tonguç, daha öğrencilik yıllarından tanıdığı ve eğitim kursları deneyiminde görev alan öğretmenler arasından olumlu izlenim edindiği kişileri enstitülerin ilk idarecileri olarak belirlemiştir. Tek parti iktidarının verdiği güç ve Bakan Hasan Âli Yücel'in Tonguç'a tanıdığı inisiyatif ile idari kadro ve personelin seçimi ve ataması rahatlıkla yapılabilmektedir. Ancak enstitüye idareci olarak atanmaları birçok sorun beklemektedir. Kızılçullu Köy Enstitüsü dışında kurulan enstitülerin birçoğunda birkaç yapı dışında hazır binalar bulunmamasının karşılaşılan ilk sorun olduğu söylenebilir. Bina eksikliğinin yanında bu binaları yapmak için özellikle de insan gücü açısından enstitülere yeterli ödenek ayrılmaması karşılaşılan diğer önemli bir sorundur. İkinci Dünya Savaşı yıllarında kurulup, gelişmeye çalışan enstitülere bu şartlar altında idareci bulunsan bile yeterli idari yapılanmayı sağlayacak personel atanamamasının var olan sorunları daha da zorlaştırmıştır. Bu durum enstitülerin kendi içinde geniş alanlarda tanınan görev ve sorumluluk dağılımına dayalı bir yönetim anlayışının doğmasını sağlamıştır. Enstitüler bilindiği gibi kültür, tarım ve teknik dersleri olmak üzere üç temel alanda uygulamalı eğitim vermektedirler. Bu alanlarda eğitim verebilmek için yetişmiş ve yeterli sayıda personeli olmayan enstitüler bu ihtiyaçlarını gidermek için birçok alanda öğrenciyi de kapsayan bir yönetim anlayışı ortaya koymuşlardır (Temel, 2010: 52-53).

3.6. Köy Enstitülerinin Kapatılması

Köy Enstitüleri, kuruldukları dönemin yaşamsal gereksinimlerini büyük ölçüde karşılamalarına rağmen, kapatılmaktan kurtulamamışlardır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ülkede çok partili siyasal yaşama geçilmiştir. Savaşın ve yeni demokratikleşme sürecinin getirdiği, yaşam şartları ve farklı düşünceler; birçok sebepten dolayı Köy Enstitülerinin kapatılmasına neden olmuştur.

1950 yılında iktidara gelen demokrat parti döneminde kapatılması zor olmamıştır (Gökçe, 2010: 128).

Köy Enstitüleri'nde zamanla, uygulama konusunda Tonguç'un eserlerinde karşılaşılan iş okulu anlayışından uzaklaşarak, üretim okulunun iş anlayışına yönelmişlerdir. "Enstitülerin 1943 tarihli müfredat programı dikkate alınırca, bu okulların İş Okulu anlayışından daha çok, ziraat çalışmalarını ve el sanatlarını temele alan çok yönlü bir meslek eğitiminin hedeflendiği bir tür Üretim Okulu modeliyle karşılaşılar. Böylece Köy Enstitüleri, liberal nitelikteki iş okulu akımının pedagojik iş vasıtasıyla eğitim idealinin aksine "iş hayatı içinde iş vasıtasıyla, üretici/ekonomik iş için eğitim" idealine yönelmiş kurumlar olarak Türk Eğitim Tarihinde yerini almıştır" (Kafadar, 2007: 376).

Köy enstitülerinin olumsuz etkilenmesine yol açan diğer bir etken de, 1945 yılında on yıllık hazırlık dönemi sonunda meclise sunulan toprak reformu yasasıdır. Sert eleştirilere rağmen kabul edilen yasa ülke içindeki siyasi şartların değişmesiyle uygulama alanı bulamayacaktır. Köy enstitülerinin toprak reformu yasasının vazgeçilmez bir parçası olduğu iddia edilerek enstitülerin asıl kurulma nedeninin yapılmak istenen toprak reformu için köylü içinde bilinci artıracak nesillerin yetiştirilmesi olarak değerlendirilir (Yetkin, 2007: 250).

Köy Enstitülerinin, bir ideolojiyle bağdaştırılması ve solculukla suçlanması, henüz CHP iktidarda iken başlamıştır. 1946 seçimlerinden sonra TBMM Başkan vekili Feridun Fıkrı'nın ziyaret ettiği, Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nün yöneticilerine hitaben izlenimlerinden güç alarak " rejim mi değişiyor bu memlekette ?" diye sorması dikkat çekicidir. CHP'de sağ kanadı temsil eden Reşat Şemsettin Sirer'in bakanlığı döneminde Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü ile bütün eğitim kurslarının kapatılması oldukça anlamlıdır. Aynı dönemde yapılan program değişikliğiyle de Enstitülerin Üretim Okulu modelinden uzaklaşmıştır (Kafadar, 2007: 377).

Köy Enstitülerine milliyetçi, muhafazakâr, sosyalist pek çok kesimden eleştiriler yoğunlaşmıştır. Bu eleştiriler genel olarak;

-Ergenlik çağına gelmemiş öğrencilerin alındığı, bunların amele olarak, ağır işlerde çalıştırıldıkları

-Köy-şehir ayrımcılığı yapıldığı

-Kız öğrencilere sarkıntılık edildiği

-Zararlı içerikli yayınların enstitülerde okutulduğu ve komünizm propagandası yapıldığı

-Ateist (dinsiz) bir gençlik yetiştirilmek istendiği

-Öğrencilerin genel kültürlerinin cılız kaldığı şeklindedir.

-Köy Enstitülerini sosyalizme geçişin ayak bağı olduğu

-Köy Enstitülerini, palazlanan burjuvaziye bir ölçüde işgücü yetiştiren kurumlar olduğuna (Özgen, 2002: 229-230)

29 Nisan 1947'de Köy Enstitüleri için yeni bir yönetmelik hazırlanmıştır. Buna göre; öğrencilerin yönetime katılması, yetki ve sorumluluk alması sona erdirilmiştir. Aynı yıl, kız ve erkek öğrencilerin kaldığı yerler birbirinden ayrılmış, serbest okuma saatleri ile okuma işleri kısıtlanmış ve Yücel dönemindeki kitaplar incelenerek klasiklerin okutulmasına da kısıtlama getirilmiştir. 1948'de köy ve kent uygulamaları arasındaki ayırım ortadan kaldırılarak Enstitü öğretim programı değiştirilmiştir (Türkoğlu, 2000: 557-558). Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün demokrasiye geçerken öne sürdüğü, "Köy Enstitüleri programından cayılmaması" koşuluna kendi parti içindeki bazı kişiler dahi uymamış; Enstitülerin yıkımı CHP döneminde başlamıştır (Türkoğlu, 2000: 563). Yeni yönetmelikler ve genelgeler hazırlanması bunun kanıtı niteliğindedir.

Ülkenin 21 farklı bölgesinde eşitlikçi bir anlayışla dağıtılan enstitülerde öğrenci bilgiyi emekle, yaşayarak, iş üretmek, tarlada bahçede çalışarak özümsemiştir. Öğrenciler demokratik değerleri kazanmış, karma eğitim yoluyla cinsiyet ayrımcılığını aşmış, okuma saatleri sayesinde okur-yazar olmuş, sanat eğitimleriyle kendilerini bu alanda da geliştirmiş ve önemli yerlere gelmeyi başarmışlardır. Zamanla da siyasi yapının geleneksel güçleriyle çatışmaya başlamıştır. Enstitüler en parlak dönemini 1940-1946 yılları arasında yaşamıştır. (Kocabaş, 2010: 13).

5 Ağustos 1946'da Büyük Millet Meclisi açılmış ve 7 Ağustos'ta da sağ eğilimli "Recep Peker Kabinesi" kurulmuştur. Yeni hükümette ise Hasan Ali Yücel'in yerine Milli Eğitim Bakanlığı'na Reşat Şemsettin Sırer getirilmişti. Yeni Milli Eğitim Bakanı'nın ilk icraatı, Köy Enstitüleri'nin kurulmasında büyük payı bulunan ve enstitülerce "baba" Unvanıyla tanınan İsmail Hakkı Tonguç'u İlköğretim Genel Müdürlüğü'nden uzaklaştırmak olmuştur. Sırer'in amacı, Köy Enstitüleri'ni kendi "milli" görüşüne uydurarak değiştirmektir. Onun düşüncesine göre Tonguç, Enstitüler konusunda İnönü'yü kandırmıştı. Nitekim önce Talim ve Terbiye Kurulu'na atanan Tonguç, çok geçmeden bir ortaokulun resim öğretmenliğine gönderilecektir. Bunu "solcu-Tonguçcu" olarak tanınan Enstitü yöneticileri ile öğretmenlerin görevden alınıp, başka yerlere ya da birimlere atanmaları izlemiştir (Aysal, 2005: 279). Dolayısıyla Köy Enstitülerinde değişim süreci daha CHP döneminde başlamıştır.

Sonuç olarak 1952'den itibaren adları da değiştirilerek "Köy Öğretmen Okulları" yapılan Köy Enstitüleri nihayet 27 Ocak 1954'te 6234 sayılı kanunla kaldırılarak "İlköğretmen Okulları" ile birleştirilmişlerdir. Enstitülerde, öğretim süresi beş yıl iken, İlköğretmen Okullarında süre altı yıla çıkarılmıştır. Bu arada çıkarılan 5117 ve 5129 sayılı kanunlarla köylerdeki öğretmenlerin enstitülerle bağları kesilmiş, verilen tarım, sanat gereçleri geri alınarak, 100 lira aylıklı memur durumuna getirilmişlerdir (Başaran, 2010: 127).

3.7. Türkiye’de Kurulan Önemli Köy Enstitüleri

Bu bölümde Türkiye’de kurulan kamuoyunda duyulmuş bazı köy enstitüleri hakkında ayrı ayrı bilgi verilecektir.

Tablo 3.2. Kuruluş Sırasına Göre Köy Enstitüleri ve Öğrenci Aldıkları İller

Kızılçullu	İzmir , Aydın, Manisa
Çifteler	Eskişehir , Afyon, Kütahya
Kepirtepe	Kırklareli , Edirne, Tekirdağ
Gölköy	Kastamonu , Zonguldak, Sinop
Aksu	Antalya , Muğla
Gönen	Isparta , Burdur
Arifiye	İzmit , Sakarya, Bolu Bursa
Pazarören	Kayseri , Kırşehir, Yozgat, Niğde
Akçadağ	Malatya , Elazığ
Düziçi	Adana , Gaziantep, Hatay, K.Maraş
Akpınar {Ladik}	Samsun , Amasya, Tokat, Ordu
Beşikdüzü	Trabzon , Gümüşhane, Rize
Savaştepe	Balıkesir , Çanakkale
Cılavuz	Kars , Ağrı, Artvin
Hasanoğlan	Ankara , Çorum, Kırşehir
Yıldızeli	Sivas , Erzincan, Tunceli
İvriz	Konya , Niğde, Mersin
Pulur	Erzurum , Gümüşhane, Ağrı
Dicle	Diyarbakır , Mardin, Bitlis, Siirt, Hakkari
Ortaklar	Aydın , Muğla, Denizli
Erciş	Van , Bitlis, Hakkari

Köylerdeki eğitim faaliyetini canlandırmak için ilk uygulanan “Eğitmen Yetiştirme Kursları” atılımının ardından “Köy Öğretmen Okullarının 1920’li yıllarda oluşturulan altyapısı geliştirilerek, 1930’lara gelindiğinde deneme aşamasına ulaştırılmıştır. İlk iki Köy Enstitüsü, 1937 yılında “Köy Öğretmen Okulu” adıyla Eskişehir-Çifteler ve İzmir-Kızılçullu’da açılmıştır. Bunlara, 1938’de Trakya-Kepirtepe Köy Okulu da eklenmiştir. “Köy Öğretmen Okulları” 1940 senesinde, Köy Enstitüleri Kanunu’nun çıkarılması ile “Köy Enstitüleri” olarak değiştirilmiş ve

düşünülen bu üretici eğitim sistemi tüm ülke genelinde uygulanmak üzere belirli kriterler çerçevesinde uygulamaya konmuştur (Hızlı, 2011: 4).

3.7.1. Kızılçullu Köy Enstitüsü (İzmir)

İzmir İl Eğitim Müdürlüğüne 1937 yılı Şubat ayında gerçekleştirilen inceleme sonucunda, açılması planlanan köy öğretmen okulu için uygun bulunan bina, çiftlik arazisiyle birlikte 52.000 liraya satın alındı. Gerçekte bina sahiplerine ödenecek meblağ 62.500 liraydı. Ancak okulun geçmişten kalan bina ve arazi vergisi ile alım-satım masrafları sonrasında Genç Hıristiyanlar Cemiyeti adlı misyoner gruba 52.000 lira ödendi. Henüz satın alma işlemi resmi olarak tamamlanmamış olmasına rağmen 7 Şubat 1937 tarihli Cumhuriyet gazetesi okuyucularına şu bilgiyi vermekteydi: “Maarif Vekâleti tarafından İzmir’de satın alınan Amerikan Koleji binasında köy muallimi yetiştirmek üzere bir köy muallim mektebi açılacaktır” (Tınal, 2008: 185). Dönemin Kültür Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç, Edime Karaağaç Eğitim Kursu Müdürü Ferit Oğuz Bayır’a gönderdiği 12 Ağustos 1937 tarihli mektubunda, İzmir’de Amerikalılardan satın Alman Kolej binasında açılacak eğitim kurumunu Köy Enstitüsü olarak adlandırmıştı (Tonguç, 1976: 14).

Tonguç’un benimsediği sosyalist nitelikli “Üretim Okulu” yaklaşımına anti tez olarak önerilen anlayış ise, Mehmed Emin Soysal ve Dr. Halil Fikret Kanad’ın benimsediği anlayıştır. Bu iki eğitimci, Batıda ortaya çıkan liberal nitelikteki “İş Okulu” akımını Türkiye’de gerçekleştirmek istemişlerdir (Kafadar 2007, 374). Kızılçullu Köy Enstitüsü’nde yönetici olarak görevlendirilen Soysal’ın kendi okulunda oluşturmak istediği eğitim yaklaşımında, iş eğitiminin amacı üretim değildir. Tam tersine üretim, eğitim verimliliğinin bir sonucudur. Soysal’ın eğitim metodolojisi ve pratiğinde küçük burjuva ilericiliği göze çarpar. Sınıf gerçekliğini yok sayan, emeği değil emeğin ülküsünü öncelikli kılan, örtük “elitist” ve “reformist” bir anlayışla enstitülerin, toplumu değiştireceği görüşü hâkimdir (Çetin ve Kahya, 2017: 136).

1938-1939 eğitim-öğretim yılında Kızılçullu Köy Enstitüsü'nün yer aldığı arazi 255 dönümlük bir alana ulaşmıştı. Bu arazinin 126 dönümü öğrencilerin ziraat bilgi ve becerilerini geliştirecekleri tarımsal faaliyete ayrılmıştır. Ayrıca, arazi üzerinde toplam 37 çeşit ağaç ve fidan bulunmaktadır. Enstitü arazisi üzerindeki uygulamalı ziraat eğitimi, köy çocuklarına ziraat bilginin yanında, tarım makinelerini kullanma becerisini de kazandırıyor. İş eğitimiyle enstitü mezunu öğretmen görev yaptığı köyde; dülgerlik, yapıcılık, demircilik gibi alanlarda atölyeler kurarak köyün ihtiyaçlarına teknik alanda yanıt verebilmesi ve köy halkının bu becerileri kazanmasına öncülük etmesi amaçlanıyordu. Enstitüde öğrencilere İngilizce eğitimi de verilmekteydi. Yabancı dil eğitiminde gözetilen amaç, öğrencilerin yabancı dilde yazılmış, ziraat ve iş eğitimi uygulamalarını içeren yayınlardan yararlanabilmeleri idi (Tinal, 2008: 191).

3.7.2. Çifteler Köy Enstitüsü (Eskişehir)

Eskişehir-Konya anayolu hattı boyunca sıralanan büyük arazilere yerleşmiş köylerden biri olan ve küçük bir kasaba izlenimi veren Hamidiye Köyü, yarışma projesi 2 Ocak 1942 olan Çifteler Köy enstitüsünün burada yerleşmesinden ötürü zamanla büyük bir gelişim göstermiştir. Yarışma şartnamesinde Hamidiye köyünde 35 yapısı bulunduğu gibi Mahmudiye Köyünde de 30 yapısı yer alan enstitünün mimarları, yaşadıkları dönemlerde Türkiye'nin birçok önemli yapısında imzası olan Anıtkabir'in mimarı Yüksek Mimar Emin ONAT ve Prof. Leman TOMSU' dur. Yine birlikte kazandıkları bu yarışmada daha önce de Kepirtepe Enstitüsü'nü tasarlamışlardır. Bu enstitüde görülen yalın ve rasyonel dili Çifteler Köy enstitüsünde de görmek mümkündür (Hızlı, 2011: 4).

Çifteler Köy Enstitüsü ilk açıldığı yıllarda, köy enstitülerinin öğrenci bulma konusunda epey zorlandıkları görülmektedir. Özellikle kız öğrenci bulmak daha da zordu. Çünkü aileler kız çocuklarını okutmak istemiyorlardı. Köydeki mevcut ilkokula bile kızlarını güç bela gönderen bu insanları, kızlarını karma eğitim yapılan bir kurumda, yatılı okutmaya razı etmek gerçekten çok güç bir işti. Öğrenci bulma konusundaki zorluklar Milli Eğitim Memurlarının, Gezici Başöğretmenlerin ve Bölge Gezici Müfettişlerinin yoğun gayretleri, ayrıca eğitimcilerin ve öğretmenlerin

teşviki ile aşılmaya çalışılacaktır. Çifteler Köy Enstitüsünün, yeni açılan Enstitülere göre öğrenci bulma konusunda bir avantajı vardı. O da şuydu. Çifteler Köy Enstitüsü 1937 yılında açılmış olan Mahmudiye Köy Öğretmen Okulu temelinde kurulmuştu. Dolayısıyla Öğretmen Okulunun öğrencilerinden pek çoğu -bazıları Öğretmen Okulu Enstitüye dönüşünce okulu bırakmışlar ve doğrudan Çifteler Köy Enstitüsünün öğrencisi olmuşlardır. Mahmudiye Köy Öğretmen Okuluna 1937’de giren öğrenciler, Çifteler Köy Enstitüsünün 4. Sınıflarını oluşturdular. 1938’de girenler üçüncü, 1939’da girenler de ikinci sınıfları oluşturdular (Kalaycı, 2008: 95).

Başgöz’e göre: “İkinci Dünya Savaşı’nın kıtlık yılları içinde enstitüler kendi yiyeceklerinin bir bölümünü kendi tarlalarından, bahçelerinden çıkardılar. Bu katkı gittikçe büyüyen rakamlara varıyordu. Çifteler Köy Enstitüsü’nün 1945-46 yılı tahıl ve sebze üretiminin dökümü: 40 ton buğday, 13 ton arpa, 15 ton domates, 20 ton pırasa, 20 ton ıspanak ve daha az miktarlarda çeşitli yiyecekler. Öğrencilerin eliyle enstitüler için yapılan binalar ise: 150 büyük derslik, 210 öğretmen evi (lojman) 20 uygulama okulu, 36 ambar ve depo, 20 kitaplık, 48 ahır ve samanlık ve daha bunlara benzer binalarla toplam 723 yapı...” (Başgöz, 1995: 238).

3.7.3. Kepirtepe Köy Enstitüsü (Kırklareli)

Enstitü, ilk olarak 1937 yılında Edirne’nin Karaağaç istasyonunda, asker kışlası olan binada Eğitim Kursu olarak açılmıştı. Bir yıllık denemenin ardından, 14 Kasım 1938 tarihinde, Küçük Zabit Mektebi adını taşıyan binada Trakya Köy Öğretmen Okulu adıyla, köy çocuklarını okutmak amacıyla faaliyete geçirilmişti. Bu sırada okulda 82 öğrenci bulunuyordu. Enstitü mezunlarından Mehmet Başaran’ın ifadesiyle bu okul “Trakya halkı gibi göçmendi.” Zira okul, II. Dünya Savaşı başlayınca binası askeriye tarafından alınmasıyla önce Alpullu’ya taşınmış ve kış aylarını burada geçirmişti. Ancak bir süre sonra oranın da darlığı nedeniyle Lüleburgaz’daki Atatürk İlkokulu’na taşınmıştı. Burada bir süre eğitim veren enstitü, bazı sebeplerden dolayı tekrar Kepirtepe’ye dönmek durumunda kalmıştı. Öncelikle adı “Köy Öğretmen Okulu” olan okul, köy için çalışmaya ve insan yetiştirmeye mecburdu. Bu sebeple geniş bir arazide veya bir köy muhiti içinde çalışması gerekiyordu. Zamanla Lüleburgaz’ın ilçe olması, enstitülerin kuruluş yönteminde

şehirden uzaklık şartı olması, ayrıca iklim koşulları okulun şehirde kalmasına engel olmuştur. Neticede Lüleburgaz'a beş kilometre uzaklıktaki, terk edilmiş bir çiftlikten ibaret olan; susuz, ağaçsız ve binasız Kepirtepe'de enstitünün yeniden açılması kararlaştırılmıştı (Maden, 2017).

Kepirtepe Köy Enstitüsü 1941 Nisanından 1942 Şubatına kadar Hasanoğlan'da 9 ay kaldı. Kepirtepe'den farkı olmayan yurdun muhtelif yerlerinden gelen ekiplerle 9 ay içinde yepyeni bir müessese kuruldu. 10 Şubat 1942'de Kepirtepe'ye yine dönmüştür. 226 talebe derslere başlanmıştır. Enstitü büyümek mecburiyetindedir. Üç öğretmen evi ve bir atölye kış gelmeden bitmeleri isteniliyor fakat atölye ve iki öğretmen evinin duvarları çıkarılabilmştir. 2200 fidan çukuru açılarak fidanları dikilmiştir. Ayrıca 800 dekar yer sürülmüştür. 202 dekar buğday 90 dekar yulaf, 40 dekarı da arpa olmak üzere ekilmiştir. Geri kalan yerler de yazlık ekime bırakılmıştır. İlkbahar, ziraat ve inşaat faaliyetlerine başlanmıştır. Enstitü talebe almıştır. Enstitü beş yıl sonra ilk mezunlarını vermiştir. 29 genç öğretmen büyük coşkunlukla uğurlanmıştır. 1938'de ilk öğrencilerini alan Okul 1942-1943 öğretim yılı sonu ilk mezunlarını verdi. 29 mezundan 16'sı Enstitülere öğretmen yetiştirmek amacı ile kurulan Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsüne; 13'ü da köylere öğretmen olarak gitti (Esen, 2007: 64).

3.7.4. Göl Köy Enstitüsü (Kastamonu)

İlk Eğitim Kursu'nun açılışından bir yıl sonra, 3238 sayılı ve 11 Haziran 1937 tarihle kabul edilen Köy Eğitim Kanunu'yla Eğitim Kurulları projesi yasallaştırılmış ve bu Kanun'da, eğitim yetiştirmenin amacı "Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy eğitimcileri istihdam edilir" şeklinde belirtilmiştir. Yasanın Meclis'ten geçirilmesiyle birlikte Eğitim Kurulları'nın sayısının çoğaltılmasına karar verilmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin belirli bölgelerinde Eğitim Kurulları açılmasına karar verilmiş ve Batı Karadeniz Bölgesi'nde Kastamonu'nun bölge merkezi olması onaylanarak bu bölgedeki Eğitim Kursu'nun burada açılması planlanmıştır. Kastamonu'nun bölge merkezi seçilmesinin ardından Kursun Kastamonu'da nerede açılacağı konusu

gündeme gelmiş ve İlköğretim Genel Müdürü İsmail Hakkı Tonguç, Kurs'un açılması için gerekli çalışmalara başlayarak çalışmalarını yürütmek üzere bir heyet oluşturmuştur. Bu heyetin içerisinde Tonguç'un yanı sıra Ziraat Vekilliği Köycülük Şubesi Müdürü Raşit Saraçoğlu ve açılması planlanan Eğitimci Kursu'nun kurucu müdürü olacak Süleyman Edip Balkır yer almış; yapılan çalışmalar sonucunda Eğitimci Kursu'nun Gölköy'deki Şeyh Ziya Efendi'nin konağında açılmasına karar verilmiştir (Eser, 2012: 95-96). Daha sonra burası Gölköy Köy Enstitüsüne çevrilmiştir.

Eğitimci Kursu ve Köy Öğretmen Okulu dönemlerinde elde edilen ilerleme ve başarılar; 17 Nisan 1940 tarihinde Köy Enstitüleri'nin yasal olarak kurulmasıyla birlikte, Göl Köy Öğretmen Okulu'nun Köy Enstitüsü'ne dönüştürülmesini gerektirmiştir. 17 Nisan 1940 tarihinden itibaren, Enstitüler planlandıkları adlarla anılmışlar; bu bağlamda Kastamonu'daki Köy Enstitüsü "Göl Köy Enstitüsü" olarak adlandırılmaya başlamıştır. Ancak, Enstitü içerisinde Eğitimci Kursu'nun da faaliyette olduğu göz önünde bulundurularak; Maarif Vekilliği İlk Tedrisat Umum Müdürlüğü tarafından Göl Köy Enstitüsü Müdürlüğü'ne gönderilen yazıda, 3803 sayılı kanun uyarınca Göl Köy Enstitüsü'nün tam adının Göl Köy Enstitüsü ve Eğitimci Kursu Müdürlüğü olacağı bildirilmiştir. Göl Köy Enstitüsü'nün açılmasıyla birlikte, burada beş yıllık bir eğitim-öğretim verileceği, mevcudun yeni öğrencilerle birlikte çoğalacağı ve Enstitü yaşamının gerekleri de düşünüldüğünde şüphesiz ilk akla gelen eğitim-öğretimin sürdürülebilirliği için Enstitü yerleşkesinde yeterli sayıda yapının (derslik, işlik, atölye vb.) bir an evvel yapılması gereği olmuştur (Eser, 2011: 74).

3.7.5. Savaştepe Köy Enstitüsü (Balıkesir)

Günümüzde Balıkesir Vilayetine bağlı bir ilçe olan Savaştepe, enstitünün kurulduğu sırada bir nahiye idi. Balıkesir'in güney doğusunda yer alan Savaştepe, İzmir-Bandırma demiryolu üzerinde Balıkesir'e 55 km uzaklıkta olan bir nahiye ve istasyon merkezi idi. Köy Enstitüsünün kurulduğu yıllarda Balıkesir ve civar kasabalara yalnızca demiryolu ile bağlıydı. 1935 yılında 1.550 kişinin yaşadığı Savaştepe'de 1940 yılında Köy Enstitüsünün kurulduğu sırada ise nüfus 2.007'ye

yükselmisti. Çevre vilayet ve kazalarla demiryolu dışında bağlantısının olmaması hasebiyle Savaştepe dışı kapalı bir yapı arz ediyordu. Sıtkı Akkay'ın belirttiğine göre Savaştepe, çeşitli soy, aşiret ve boyları bünyesinde barındırdığı için halk arasında kuvvetli bir birlik ve dayanışma duygusu yoktu. Bu bölgede yaşayan köylüler genellikle çiftçilikle geçimini sağlıyorlardı. Bölgenin iklimi ise, enstitünün ziraat tatbikatına da çok elverişliydi (Akkay, 2006: 25-26).

Savaştepe Köy Enstitüsü'nün temeli birçok diğer enstitülerde olduğu gibi 1938 yılında eğitimci kursu olarak atılmıştır. Ancak, Eğitimci Kursu Savaştepe'de değil 1938'de Manisa Horozköy'de açılmıştır. Kursun ilk devre müdürü daha sonra Çifteler Köy Enstitüsü müdürlüğüne atanan Rauf İnan'dır. Kursun ikinci devresi 1939'da Ferit Oğuz Bayır tarafından açılmıştır. 1940 yılında kursun üçüncü devresini açmak üzere enstitünün kurucu müdürü olan Sıtkı Akkay görevlendirilmiştir. Ancak, Horozköy'ün mevkiinin eğitimci kursu çalışmalarına elverişli olmadığına Akkay'dan önceki idareciler tarafından da vekâlete arz edilmesi; çevredeki uygun arazilerin de otlak olarak kullanılması ve fiyat konusunda anlaşılabilmesi üzerine Maarif Vekilliği, eğitimci kursunun Balıkesir vilayetinde açılmasına onay vermiş ve Umum müfettiş Hayrullah Örs'ün direktifleri doğrultusunda kursun ziraata elverişli olması sebebiyle Savaştepe'de açılmasına karar verilmiştir. Böylece Sıtkı Akkay'a kursu Savaştepe'ye nakletme emri verilmiştir (Kaya, 2001: 320).

Savaştepe Eğitimci Kursu Mayıs 1940'ta 80 mevcutlu olarak göreve başlamış; 20 Haziran 1940'ta da Enstitüye 8'i kız olmak üzere Balıkesir köylerinden seçilen 40 öğrenci kaydedilmiştir. Eğitimciler ilkokulun alt katına, enstitü öğrencileri ise tamir edilen mescide yerleştirilmişlerdir. Ayrıca, kız öğrenciler için de dikiş öğretmeni Kerime Özsu nezaretinde kalmaları için köyde bir ev kiralanmıştır. 1 Eylül'de inşaat için gerekli tahsisat gönderilmesi üzerine 4 Eylül'de iki pavyon yapılmasına karar verildi. 7 Eylül 1940'ta İlk Öğretim Genel Müdürü İ. Hakkı Tonguç, Savaştepe'yi ve enstitü çalışmalarını görmeye gelerek çalışmalara destek verdi. Tonguç, yapılması planlanan pavyonların yerini, projelerini inşaat malzemesini bizzat incelemiş, yapı işlerinin süratlenmesi için gerekli tedbirlerin

alınmasını sağlamıştır. Ayrıca, enstitüye ikinci yıl 250 öğrenci daha alınması emrini vermiştir (Karaismailoğlu, 2013: 100).

1941’de 201 numaralı öğrenci olarak Savaştepe Köy Enstitüsü’ne başlayan Hasan Kudar, enstitüyü; kapısının üzerinde “Savaştepe Köy Enstitüsü” yazılı, içi asırlık meşe ve çam ağaçlarıyla ve Köy Enstitüsü için yapılmış binalarla dolu bir yer olarak tanımlamıştır. Buranın ayrıca Savaştepe’ye yıllarca mezarlık işlevi görmüş bir tarla olduğunu ifade eden Kudar, kendi devresinde 200’ün üzerinde öğrenci olduğunu, 36’sı erkek, 14’ü kız olmak üzere ellışer kişilik gruplara ayrıldıklarını ve her grubun bir de sorumlu öğretmeni olduğunu belirtmiştir (Kudar, 2001: 33). 1945-1952’de okulda bulunan Hasan Anıl, “Kızlarla beraber okuduk. Okuma, yemek ve bahçemiz aynı, yatakhanelerimiz ayrıydı. Bizim devrede 8 tane kız öğrenci vardı. İşbirliği okul ortamında çok önemliydi. Arkadaşlıklar da çok güzeldi, hepsini özleyorum.” diyerek okuldaki kız-erkek ilişkilerine ve işbirliğine değinmiştir (Karaismailoğlu, 2013: 101).

3.7.6. İvriz Köy Enstitüsü (Konya)

İvriz Köy Enstitüsü, 17/04/1940 tarih ve 3803 sayılı Köy enstitülerinin kuruluş kanunu esaslarına uygun olarak kurulmuştur. Bu kanun 4491 sayılı ve 22/04/1940 günlü resmi gazetede ilan edildikten sonra yürürlüğe girmiş ve bu tarihten sonra kurulan okul, Talim ve Terbiye Kurulu’nun 63 karar sayısı ve 25/03/1947 günlü kararı ile yürürlüğe girmiş olan “Köy Enstitüleri Yönetmeliğine” uygun olarak yönetilmiştir. Enstitü’ye İvriz adının verilmesinin nedeni, Enstitü’nün kurulduğu yerin 9 km. doğusundaki İvriz Köyü’nden dolayıdır (Özer, 2001: 18).

1941 yılı kışı Zanapa (Halkapınar) İlkokulunda geçirilirken bir taraftan da arazi istimlakine girişilmiş ve yukarıda adları geçen köylerin civarında 2200 dönümlük bir saha temin edilmiştir. Bu toprakların bir kenarından İvriz Çayı ve içinden de bu Çay’dan alınan suya yataklık eden kanırma arkı geçmektedir. Gaybi Köyü’nün yamaçlarına serili duran bu toprakların kuzey ve batısına büyük Ereğli ovası eklenmekte, ufuklara kadar uzayıp gitmektedir. 1942 yılının baharı gelir gelmez gerek yapıcılık gerekse tarım işleri için yeni binaların kurulacakları sahada

faaliyet başlamıştır. Öğrenciler başlarında öğretmenleri olduğu halde Zanapa'ya 10 km. olan bu sahaya her gün gidip gelmek şartı ile işe koyulmuşlardır. Çok zaman alan bu geliş gidişin önüne geçmek üzere Gaybi Köy'ü sırtlarında, yeni binaların yapılacağı yere yakın bir mevkie zeminlikler yapılmış, öğrenciler kısım kısım Zanapa'dan buraya sevkedilmeye başlanmıştır (Polat, 2004: 57).

İvriz Köy Enstitüsü'nün kurucu müdürü Recep Gürel'di. Her sınıfa bir kümebaşı öğretmen görevlendiriliyordu. Bu kümebaşı öğretmen kendi sınıfının bütün sorunlarıyla ilgileniyordu. Çocukların yanında getirdikleri paraları alıyor, kaydediyor, gerektiğinde çocuğa veriyordu. Bu davranışla hem istenmeyen davranışların önüne geçiyor hem de çocuğun parasını gereksiz yere harcamasına engel oluyordu. Ayrıca parası olmayanlara da okul para veriyordu (Küçüktamer, 2010: 61).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KÖY ENSTİTÜLERİ HAKKINDA YAPILAN ELEŞTİRİLERİN İNCELENMESİ

4.1. Olumsuz Eleştiriler

Köy Enstitüleri 17 Nisan 1940 tarihinde 3238 sayılı kanunla resmen kurulmuştur. Köy enstitüleri kurulup yaygınlaşmaya başladıktan sonra bu kurumlara yönelik eleştiriler artmıştır. Özellikle enstitü binalarının tamamının öğrenciler ve öğretmenler tarafından yapılması, bunun yanında enstitünün diğer yapı işlerinin (enstitüye su getirilmesi, elektrik santrallerinin kurulması vb.) de öğrenciler tarafından yürütülmesi, kültür derslerinin bu nedenlerle aksatıldığı yönünde eleştirilerin yoğunlaşmasına neden olmuştur (Akdoğan, 2016: 81).

Köy Enstitüleri'nde teoriye yönelik derslere ağırlık verilmesiyle, Sovyet Rusya'ya yaklaşıldığını ifade edilmiştir. Rusya'da öğrencilerin halk işlerinde çalıştığı belirtilip aynı şeyin Köy Enstitüleri'nde de amaçlandığı vurgulanmıştır (Akar, 2011: 35). Enstitülerdeki serbest okuma saatleri, karma eğitim, gidecekleri köylerdeki okulları köylülerin yapmak zorunda oluşu, enstitülerin ahlaksızlık, komünistlik yuvası olduklarına ilişkin eleştiriler daha da artmaya başlamış, enstitülerin temel kuruluş amaçlarından olan etkinlikler yavaş yavaş kaldırılmaya başlanmıştır (Özgen, 2002: 231).

Sayılgan (1966) bir yazısında enstitülerin komünist yuvası olduğunu belirtmektedir. Yazıda şu ifadeler yer almaktadır; “*Gizli Komünist Partisinin bütün faaliyetleri, Rus genel politikasını maksat ve gayelerine göre ayarlanır. Bizdeki bir avuç insan, bu genel politikanın başarı kazanması için, casusluktan, tahriklere kadar her çareye başvururlar. Gizli partinin bizim millî dâvalarımızın halledilmesi yolunda hiç bir fikri olmadığı gibi programı da yoktur. Onların tek programı Türkiye’yi Rus Federatif Cumhuriyetlerinin bilmem kaçıncısı yapmaktır. Gazetelerde Türkiye’nin halledilmesi lâzım gelen meseleleri hakkında fikir yürüten bazı solaklara bakmayın siz. Onlar için meselelerin tartışması ortalığı kızıştırmaktan başka bir değer taşımaz.*

Amaçlan, aradaki görüş ayrılıklarını teşvik etmek, Türkleri uzlaşmaz kutuplara ayırarak, ileri- geri, devrimci-yobaz, kuyruk-muyruk diye bizleri birbirimize düşürmektir. Siyaset lügatimize, ileri insan, ilerici, gerici kelimelerini ilk yerleştiren Behice Boran ve gurubudur. 1944 yılında bir insanı övmek mi isterlerdi komünistler, hemen “ileri insan” demeleri yeterdi. Komünistimin millî dâvalarımızın halledilmesinde, tahlilinde görüşleri yoktur dedik. Gerçekten de onlar bütün dâvalarımızın komünizm tahakkuk ettikten, yani Türkiye bir Rus peyki olduktan sonra halledebileceğini, ele alınacağına inanıyorlar. İnana dursunlar. Meselâ, fikir ve düşünce hayatımızda aydınlarımızı birbirine düşüren bir köy enstitüsü tartışması vardır. Bir kısım aydın, köy enstitülerinin komünizme tezgâhtarlık yaptığım iddia ederken, bir kısımları da tam aksini savunmakta, Enstitülerin yalnız faydalarını ileri sürmekte ve ikisi ortası bir yol bulunamamaktadır. Komünistler ne Türk halkının okuması, ne Türkiye'nin sanayileşerek kalkınması ile ilgilenirler. Onların umurunda bile değildir bu meseleler. Köy enstitüleri, gizli komünist propagandasının yuvalanmasına yarayan öbür maarif müesseselerinden farksız yerlerdir. Yalnız köy enstitülerinde okuyanlar, sefaletle boğula boğula yoğurulmuş, sefaleti hayatının normal icabı saymış köylü çocuklardır. Komünizm elbette ki bu müesseselerle ilgilenecekti, ilgilendi de. Eğer ikazlar daha ilk yapıldığı sıralar itibar görmüş olsa idi, elbette köy enstitüleri konusu kangren halini alamazdı. Köy enstitüleri, komünist faaliyetlerine hedef olmuştur. Hem de bir koldan değil, çeşitli kollardan. Toleranslı geçinen bir takım aydınların gözünün içine baka baka, onlarla alay ede ede, komünistler enstitülerde yuvalanmışlardır. Bu tip aydınların gafletidir ki, devrin Maarif Vekilinin dahi gözlerine kara perde indirmiş, ortalıkta dönenleri farketmesine engel olmuştu. Köy enstitüleri mahiyeti bakımından, komünist propagandası yapılmaya müsait ortamlardı. Bu dâvayı samimiyetle ele alanlar, bunu baştan tahmin etmeli, tedbirlerini ona göre ele almalıydı. Sonra bir mesele var mı ortalıkta, bu unutulup gidiyor” (Sayılğan, 1966: 91).

Farklı eleştirilerde de kız ve erkek öğrencilerin bir arada yer alması da solcu bir hareket olarak ifade edilmiştir. Köy enstitülerinin kitaplıklarının milliyet, askerlik aleyhine, komünistlik lehine kitaplarla, Rus eserleriyle, Rus şarkılarıyla dolu olduğu, enstitülerde yapılan serbest tartışmalarda, serbest okuma saatlerinde solcu kitapların

okutulduğu vurgulanan diğer bir noktadır. Din düşmanlığının öğrencilere verildiği ve din derslerinin enstitü programları içerisinde yer almadığı iddia edilmişti. Enstitülerde aşırı solcu hatta Komünist ideolojiyi yansıtan bir eğitim-öğretim yapıldığı öne sürülmüştü (Turan, 2000: 201).

Bu konuda Necip Fazıl Kısakürek şu değerlendirmeyi yapmıştır: “*Köy Enstitüleri, Anadolu çocuğunun ruh topoğrafyasını silerek, dümdüz ederek, üzerinden silindir gibi geçerek, boşalan yere, Allahsızlık, milliyetsizlik, maddecilik ve Komünizm çatısının kurulması için girişilen hesaplı ve seviyeli bir arsa teşebbüsüdür; Anadolu çocuğunun ruh mezbahasıdır; ve dış ifadesiyle değil, iç gayesiyle, Türk’e ait bütün kıymetler bakımından en ağır küfür merkezidir*” (Kısakürek, 1962: 28-29).

Köy Enstitüleri’ndeki kız öğrenciler doğal davranışlar dışına çıkmamışlar, köylerde nasıl tarlalarda beraber çalışılıyorsa, o çalışma bilinci içinde çalışmışlar, aynı köylerde görev alarak köy sorunlarına birlikte eğilmişlerdir. Bir diğer eleştiri noktası Köy Enstitüleri’nin kitaplıklarında sol yayın olduğu iddiasına yöneliktir. Varlığı iddia edilen kitaplar okul demirbaşında kayıtlıydı ve bu tür kitaplar o dönemde diğer okullarda da bulunmaktaydı. Enstitülerde bulunan kitaplar eleştiri konusu olmasına karşın, diğer okullarda bulunan aynı kitaplar eleştiri konusu olmamıştır. Bu durum dikkati çekmekteydi. Köy Enstitüleri’nde din derslerinin okutulmadığı yolundaki suçlama aslında Köy Enstitüleri’nde laik bir eğitimin uygulanmasından kaynaklanmaktaydı (Toprak, 2008: 94).

Öncelikle enstitülere sadece köy çocuklarının alınması, mezunların da yine köylerde görevlendirilmesi toplumda bir köylü-kentli ayrımı yani sınıf farklılığı doğurduğu söylenmiştir. Bu durumun halkçılık ilkesine ve anlayışına ters düştüğü vurgulanmıştır. Enstitülerde aşırı solcu, hatta komünist ideolojiyi yansıtan bir eğitim ve öğretim yapıldığı da yapılan eleştiriler arasındadır. Okuldaki uygulamaların, okulu öğrencilerin yapması, tarım ve teknik uygulamaların Sovyet Rusya’yı ve Komünist Rejimi andırdığı belirtilmiştir. Bu tarz eğitimin de Milliyetçilik ilkesine ters düştüğü savunulmuştur. Enstitülerin yönetim kadrosu genelde solcu, Marksist tanınan

kişilerce doldurulduğu belirtilmiştir. Yapılan bir diğer eleştiri ise, yatılı olan enstitülerde uygulanan karma öğretim, Türk aile ve ahlak anlayışına uymadığıdır (Aysal, 2005: 277).

Örneğin Kastamonu'nun yerel gazetelerinden Mücadele Gazetesi'nde yayınlanan 20.06.1949 tarihli ve "Bu ne şenaat, bu nasıl öğretmenlik!.." başlıklı bir yazıda, Göl Köy Enstitüsü mezunlarından bir öğretmen Elmaçukuru köyünden 14 yaşlarındaki bir talebesine göz koymak ve ırza geçmekle suçlanmış ve bu suç bütün Göl Köy Enstitüsü öğrenci ve oradan çıkışlı öğretmenlere mâl edilerek, Enstitülerin bir an evvel kapatılması konusunda Milli Eğitim Bakanlığı'na çağrıda bulunulmuştur. Bu çağrının temelindeki gerekçe ise haberde "Bu gidişle hiçbir kimse kızını okula göndermeğe cesaret edemeyecektir". şeklinde belirtilmiştir (Eser, 2011: 375).

Diğer yandan Köy Enstitüleri Dergisi Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nün yayınıydı. Bu dergide çıkan yazılar zararlı olduğu gerekçesiyle eleştirilere uğramıştı. Bu eleştiriler sonucunda yapılan incelemelerde bu türden suçlamaları hak edecek yazılara rastlanmamış olması, bu suçlamaların karalama amacına yönelik olduğunu ortaya çıkarmıştı. Köy Enstitüleri'nde vatan, milli sınır, mülkiyet, aile, din düşmanlığı yapıldığı iddiası ortaya atılmıştı. Oysaki Köy Enstitüleri'nin kuruluş felsefesine göre enstitülere köyde doğmuş ve büyümüş, toprakta çalışan, mülkiyet, toprak, aile, din duygusu ile yetişmiş kişiler alınmıştır. Dolayısıyla böylesi bir düşünce enstitülerin kuruluş felsefesine tamamiyle karşıtı (Akar, 2011: 36).

Mustafa Demir, "Köy Enstitüleri ve Solculuk" adlı kitabında, "Hasanoğlan kızulların bir çiftliği idi. Bir müdür, üç müdür yardımcısı, üç eğitim başı, 18 baş, 20 küme başı, 60 öğretmen, 30 usta öğrenci, 30'ar memur ve 30 işçi. Türk köylüsünün dinini, mukaddesatını, ailesini, milliyetini yıkabilmek ve Moskofa teslim olabilmek için çalıştılar. Ustabaşı olarak aldıkları öğretmenler genellikle ayyaş, ahlsaksız, proleter ihtilalinin hazırlayıcı tipleri idi. İdareciler Hasanoğlan Köy Enstitüsünde, öğretmeninden öğrencisine kadar, mevcut hamamda çırılçıplak yıkanma âdetini ihdas ettiler. "İslamiyet irticadır" parolasını tam bir kızıl taktikle ve İnönü devrinin

din düşmanlığından kuvvet alarak tatbik ve telkin ettiler.” (Aktaran : Semerci, 1989: 189).

Sol kesimin eleştirilerinde ise köy enstitülerinin ideolojik temeli ele alınmış ve Kemalizmden başlayarak faşizm, faşizanlık, köycülük gibi değişik sonuçlara varılmıştır. Solun eleştirilerinde Kemalizm küçümsenerek bir olumsuzluk ögesi olarak kullanılmıştır. Oysaki onların anladığı Kemalizm ile köy enstitülerinin kurucularının Kemalizm anlayışı aynı şey değildi. Kurucuların inandığı Kemalizmin çıkış noktası, tam bağımsızlık ve ulusal devlet ilkeleridir. Özgür, çağdaş bir ulus, bir sosyal devlet yaratmaktır. Ülke aydınlarının görevi Kemalizmi bu doğrultuda geliştirmek, yeni devrimci atılımlar oluşturmaktır (Tonguç, 2008).

Enstitülere sol kesimden gelen eleştirilerin başında “Bozkırdaki Çekirdek” (1967) isimli romanından da anlaşılacağı gibi Kemal Tahir olmuştur. “*Köy enstitüleri, köylü çocuklarının çile çekme ve azla yetinme yatkınlıklarından yararlanarak, en ağır işlerde gaddarca çalıştırılıp sömürülmelerinden başka bir sonuç veremezdi. Nitekim bu deneme, son hesaplaşmada biz Türk aydınlarının, halk düşmanlığımızı değilse bile, halka hiç acımadığımızı ispatlamıştır*”. Kemal Tahir’le aynı görüşü paylaşanlara göre köy enstitüleri hareketi, Batı ve Tanzimat taklitçisi idi, emperyalizme hizmet etti. Dahası, sanayileşme ve kentleşme yerine köylülüğü pekiştirdi. Amaçları köy çocuklarını toplumsal kökenleri olan köylülükte hapsetmek ve Türkiye’nin sanayileşmesini engellemektir (Altunya, 2010: 112).

Köy Enstitüleriyle birlikte köylü çocukları modern binalara, öğretmenlere kavuşmuş ve köylere bir ölçüde dinamizm gelmiştir. Köy Enstitüsü ile durumu kavramadan kabullenme, kadere boyun eğme, dinin yanlış anlaşılması ve uygulanması sonucu köylerde yer alan bilim dışı düzenler yıkılmıştır. Türk çağdaşlaşmasının sağlanabilmesi için eğitim sisteminin düzenlenmesinin gerekli olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır. Köy Enstitüleri sisteminin planlanmasında yer alan kişilerin en baştaki amacı; köylünün gelişmesini, kültür probleminin çözülmesini sağlamaktır. Bunun için köylerdeki yaşamı bilen bir “lider-öğretmen” yetiştirmeyi hedefliyorlardı. Köy Enstitülerini eleştirenler, köylerdeki canlanmayı, dinamizmi

görmezden gelemezler. Köy Enstitüleri ile köylerdeki geri kalmışlığın nedenleri anlaşılmiş ve bu sorunlara çözüm yolları bulunmaya çalışılmıştır. Ortaya çıkan bu canlılık ve köylerdeki eski alışkanlıkları yıkma çabası Köy Enstitülerinin sonunu hazırlamıştır (Toprak, 2008: 96).

Diğer bir eleştiri ise, köy enstitülerinin amacının köylüyü köyünde tutmak, kentleşmeyi, endüstrileşmeyi, dolayısıyla işçi sınıfının oluşmasını önlemek olduğu düşüncesi idi. Bu nedenle de gerici bir tasarı olarak ilan edilmişti. Kurucuların 20.Yüzyılın başlarında Avrupa’da, özellikle Almanya’da, kentlerdeki işçi sınıfına karşı siyasal bir ağırlık yaratmak için ortaya atılmış köycülük akımından etkilendikleri belirtiliyordu. O yıllarda Türkiye’de bir köycülük akımı olduğu bilinmektedir. Bunda durağan köy idealize ediliyor, köylüye tarımsal üretim gücünü arttıracak sınırlı bilgilerin verileceği bir öğretimle yetinilmesi savunuluyordu. Bu tür köycülük anlayışı iddia edilenin aksine köy enstitülerine karşı olan, onların yıkılmasında önemli rol oynayan sağ eğilimli topluluğun görüşüydü. Hatta Cumhuriyet Halk Partisi’nin köy enstitülerini tutmayan bir Genel Sekreteri “...köylüyü rahat bırakın, sabanıyla, bezir yağı kandiliyle rahattır o. Çift motoruydu, elektrik ışığıydı deyip rahatını kaçırmayın” diyebiliyordu. Bir de Halkevleri köycülüğü vardı. Buraların köycülük kolu üyeleri zaman zaman günü birliğine köylere gidip, köylüleri aydınlatma çalışmaları yapıyorlardı. Gençlik yıllarında Ankara Halkevi’nde çalışmış olan Niyazi Berkes, anılarında Tonguç’un da, köy enstitüleri kurulmadan önce, böyle bir iki geziye katıldığını, ama sessiz kaldığını yazar. Daha sonra da bu tür köycülük çalışmalarından uzak durduğunu belirtir. Köy enstitülerinin kurucularının sorunu aslında Türkiye idi. Halkın %80’i köylerde yaşadığı, ulusal gelir tarımdan geldiği ve o yıllarda köylerin kentleşmesi yönünde herhangi bir olanak ve devinim gözükmediği için, Türkiye sorunu köy sorunu olarak tanımlanmıştı. Ülkenin geleceği için köylerin ilkelikten kurtarılması gerekiyordu. Bu amaçla yola çıkılmıştı (Karaömerlioğlu, 2006: 74).

Enstitülere yönelik bir başka eleştiri de, Gönen Köy Enstitüsü çıkışlı bir köy öğretmeni olan Mustafa Öz’den gelmiştir. Mustafa Öz’ün değerlendirmeleri, Enstitüdeki yaşamın içinde bulunması ve bizzat şahit olması bağlamında bir

anı/eleştiri niteliğindedir. Mustafa Öz, iş içinde eğitim ilkesine karşı çıkmakta ve bunun insanı özgürleştirmek yerine köleleştirmeye yaradığını düşünmektedir. Ona göre elin yaptığı iş amelelik, beynin yaptığı iş ise tekniktir. Bununla ilgili bir anısını şu şekilde aktarmaktadır: “*Bina yapımı 1947 yılına dek sürdü. Sonraki yıllarda yapım işi durdu. Yapılan yapıların tepesine harç, tuğla taşımaktan kurtulduk. Ne yazık ki bu kez de önümüze kirizma işi çıkardılar. Kirizma işi toprakla tam boğuşmaydı. Okul yapılarının arka tarafındaki kır yamacın verimsiz toprağını bir metre derinliğinde, bir metre genişliğinde kazmaya başladık. Günlerce kazdıktan sonra kara toprak, övünür gibi kabarır, yüzümüze gülerdi. Toprağın gülmesiyle bizlerin ağlaması ve ellerimizden sızan kanlar, birbirine karışır giderdi. Avuçlarımız önce kabarır sonra patlar arkasından da acı başlardı. Acıyı - acıları hep duymazlıktan gelirdik... İnsan yazgısının toprakla eş değer olduğunu sanırdık ve bunun ölene dek süreceğine inanırdık. Kirizma işleri bittikten sonra başka işlere de girerdik. İşten, yorgunluktan bir türlü kurtulamazdık. Yaptıklarıyla ellerimiz, beynimizi devre dışı bırakmıştı.*” (Öz, 2000: 32).

Mustafa Öz’ün eleştirilerine bakıldığında bir yakınma ve şikâyet olduğu göze çarpmaktadır. Bir başka anısında da yemekhane nöbetçisiyken yemek tenceresini elinden düşürmesini ve öğretmeninin onu ve arkadaşlarını aç bırakmasını anlatmaktadır (Öz, 2000: 42). Kaleme aldığı anılarını 2000 yılında kitap haline getiren Öz, eleştirilerinde dönemin koşullarını dikkate almadığı için anakronik hataya düşmüştür. II. Dünya Savaşı’nın zor koşullarında sadece Enstitüler değil, bütün toplum zor şartlar altında hayatlarını sürdürmüştür. Birçok Enstitü mezunu, karınlarının tam olarak doymadığını belirtmiştir. İnsanların aç bırakılması kötü bir olaydır fakat zamanın şartları onu gerektirmiştir. İnsanlar çok zor koşullarda çalışarak geçinmeye çalışmışlardır. Toprak ve kirizma işlerinden yakınan ve insanın yazgısının toprakla eş değer olmadığını farkına varan Öz, Türkiye’nin bir tarım toplumu olduğu gerçeğini ıskalamaktadır. Savaş koşulları devam ettiği sürece, tarımla geçimini sağlayan her insan için toprak çok önemlidir ve onun yazgısıdır. 2000’li yıllarda toplumsal yapı ciddi dönüşümler geçirmiş, kentleşme artmış ve tarımda yeni teknolojiler devreye girmiştir. Zamanımızın değer ve yargılarına göre toprak artık insan yazgısıyla eş değer değildir belki de ama o zaman için bu durumun

böyle olması, insana o şartları yargılama hakkı vermez. Çünkü o zamanlarda herkes bu zorlukları yaşamıştır. Değişen dünyanın sürecinde, geçmişin olaylarını gerektiği gibi değerlendiremeyen insanlar, gelecekle ilgili yorumlarında hataya düşmekten kurtulamazlar. Mustafa Öz'ün öğretmenler ilgili yaptığı bir yorumunda, düşünce yapısına dair bazı ipuçları yakalanabilir: *“1947'den itibaren okulumuz genç ve kültürlü öğretmenlerle doldu taşı. Bu gelen öğreticiler, iki koldan okula girdiler. Birincisi, Fakülte ve Gazi Enstitüsü'den; ikincisi de Yüksek Köy Enstitüsündendi. Okul, bu gelenlerle cıvılcıvılcı oldu, hareket kazandı.”* (Öz, 2000: 48).

1947 yılı Enstitülerin kaderini değiştiren bir yıldır. Çünkü o yıl, Köy Enstitülerinin kurucusu Hasan Ali Yücel Milli Eğitim Bakanlığından alınmış, yerine sağ kesimden Reşat Şemsettin Sirer getirilmiştir. Sirer'in bakanlığında, Enstitülerin ders programları millileştirme adı altında değiştirilmiş ve cumartesi günleri yapılan eleştiri toplantılarına son verilmiştir. 1947 yılı “geriye gidiş”i simgelemektedir, Mustafa Öz'ün o yıla dikkat çekmesi, konuya bakış açısını gayet güzel açıklamaktadır. Mustafa Öz'ün bir başka eleştirisi de şu şekildedir: *“İş eğitimi iflas etti, köy enstitüleri kapatıldı. Ne yazık ki katı devletin politikaları değişmedi. Yine köy çocuklarına göz dikildi. Bu kez batı eğitim sisteminin yanına İslam eğitim sistemi getirildi. Yurt, dört baştan imam-hatip okullarıyla donatıldı. Bu iki tür okulların arasında büyük bir ‘fark’ vardı. Birinciler, köylü çocuklarına yüksek okulların kapılarını kapatmıştı, ikinciler açtılar...”* (Öz, 2000: 121-122).

Bu değerlendirme hatalıdır çünkü Köy Enstitülerinin yüksek eğitim veren kısmı da bulunmaktaydı. Hasanoğlan Köy Enstitüsünün yüksek kısmı, köy çocuklarına istedikleri alanda uzmanlaşma fırsatı sunmaktaydı. Bu kısmı bitirebilmek için bilimsel nitelikte bir tez hazırlanması gerekmektedir.

Köy Enstitüleri'ne yönelik eleştirilerden biri de enstitülerin pahalıya mal olduğu iddiasıydı. Eleştiri konusu olan Köy Enstitüleri'nde her şeyi öğrencilerle birlikte öğretmen ve usta öğrenciler çalışarak yapmıştır. Bu nedenle Köy Enstitüleri bugünkü oluşumlara oranla daha ucuza mal olmuş eğitim kurumlarıydı. Bu işlerinde parayla tutulmuş işçilere yaptırılmasına hem ekonomik açıdan olanak yoktu hem de

enstitülerin amacına uygun değildi. Köy Enstitüleri'ne karşı bir fikirde Ocak 1962'de Türk Devrim Ocakları'nın düzenlediği Köy Enstitüleri adlı panelde Profesör Mümtaz Turhan tarafından ortaya atılmıştır. Profesör Mümtaz Turhan eğitimde işe yukardan başlanması gerektiğini, kaliteli bilim adamları yetiştirmenin eğitimdeki problemi çözeceğini savunuyordu. Bu bilim adamlarının ülke kalkınmasını sağlayacağını bunun için her kırk köy için bir site yapılmasını bu sitede tarım, teknik, kültür, ruh bilim, yönetim konusunda uzmanların bulunmasını, bu sürelerde yatılı okullar açılmasını ileri sürmüştür (Akar, 2011: 37).

İsfendiyaroğlu, 23 Temmuz 1960 tarihinden 16 Kasım 1960 tarihine kadar ki yazılarında Köy Enstitüleriyle ilgili deneyim ve tecrübelerini insanlarla paylaşarak, onları bu komünist yuvaları konusunda uyarmak istemiştir. Enstitülerin birinde döner sermaye saymanı olarak çalışan bir kişinin, bir misafir bayan öğretmen hakkında yazdıklarını, yazısında aynen alıntılanmıştır. Yazı şu şekildedir: *“Ne yaptığı bizce tamamiyle meçhul ve bütün hareketleri calibi dikkat bulunan bayan öğretmen hakkındaki ihtisaslarıma gelince: Bu kadının talebeye karşı durumu hiçbir suretle Türk terbiye ve ananelerine uymamaktadır. Talebe ile çok açık saçık konuşur, müdür muavinimizle enstitüye alınacak bazı levazım için ekim ayı sonlarında bizimle beraber Trabzon'a giden bu bayan öğretmen yolda yaptığımız sondajlarda çok kurnaz ve çok ketum hareket etmekle beraber Almanların cesur ve müterakki bir millet olduğunu söylememiz üzerine bütün hiddet ve şiddetiyle Almanların hunhar, gaddar bir millet olduğunu, mağlup olmalarının dünya için iyi olduğunu anlatması, okuduğu ve bize göstermek istemediği bir kitabın Maksim Gorki'nin bir eseri olduğunu ve bu adamın kim olduğunu sorduğumuzda münasebeti yokken: (Bu adam komünist değildir) demesi, hiçbir işi olmadığı halde enstitümüzün yanındaki köylere gidip sık sık köylülerle teması benim gibi düşünen her Türkü şüpheye davet eder kanaatindeyim.”* (İsfendiyaroğlu, 1966: 26). Öğretmen bayanın ismi veyahut bu olayın hangi Enstitüde meydana geldiğine dair bir bilgiye yazıda ulaşılamamıştır. Ayrıca bu yazıyı yazan saymanın adı da bilinmemektedir. Bu unsurlar eleştirinin geçerliliğini zayıflatmaktadır. Gerçek bir olaya ve kişilere dayanmayan yazılar birer hayal ürünüdür. Bu olay gerçekten yaşanmış olsa bile, bahsi geçen “cesur millet Almanlarla olan kasıt Nazilerdir ve Nazilerin övülecek hiçbir yanları yoktur. II.

Dünya Savaşında milyonlarca insanın ölümüne neden olan bir ideolojiye karşı olmak, komünist olmayı gerektirmez. İnsan onuru ve haysiyetine sahip olan herkes için bu olay kötü bir olaydır.

Okurer (1966) “Niçin Köy Enstitülerine Karşıyım” başlıklı yazısında ise şu ifadeleri kullanmaktadır;

“3803 sayılı kanunun on altıncı maddesinde şöyle denmektedir : “Köy öğretmenlerinin tâyin edilecekleri okulların binaları ve öğretmen evleri Maarif Vekilliğince verilecek plânlara göre Köy Kanununa tevfikân; bölge ilk tedrisat müfettişi ile gezici başöğretmenin nezaretinde köy ihtiyar heyetleri tarafından yaptırılır ve öğretmen tâyin edilecek köylere keyfiyet üç yıl önce bildirilir. Köy Enstitüleri Kanunu hem bu enstitülerden mezun köy çocukları, hem de köylü için ağır, sosyal adalet ve insan haklarına aykırı hükümler ihtiva etmektedir. Fakat yukarıdaki hükümlerin hürriyet, sosyal adalet fikirlerine, insan haklanma aykırılığı ve Türkiye'nin yükselmesi için her şeyden çok muhtaç bulunduğumuz insan kudreti ye hazinemizi geliştirmekteki zararları asıl diğer maddelerle beraber düşünülünce belirtmekte ve genişlemektedir. Bu hususta evvelâ 3803 sayılı kanunun altıncı maddesine bakalım. Bu maddede şöyle deniyor: ‘Köy Enstitülerinden mezun öğretmenler tayin edildikleri köylerin her türlü eğitim ve öğretim işlerini görürler. Ziraat işlerinin fennî bir şekilde yapılması için bizzat meydana getirecekleri örnek tarla, bağ ve bahçe, atölye gibi tesislerle köylülere rehberlik eder ve köylülerin bunlardan istifade etmelerini temin ederler’. Köy Enstitüleri mezunlarının köydeki bu vazifeleri, 1942 de çıkan 4274 sayılı ‘Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu’nda tafsilâtlı şekilde, birer birer sayılmıştır. Bu vazifelerin mahiyeti ve çeşitleri hakkında tam bir fikir vermek, yerine getirilmelerinin ne derece mümkün olduğunu iyice göstermek için 4274 sayılı kanunun onuncu maddesini de bilmek gerekir. Eski Köy Enstitülerinin mahiyetini ortaya koyan 17.4.1940 tarihli ve 3803 sayılı ‘Köy Enstitüleri Kanunu’ ile 19.6.1942 tarihinde kabul edilen 4274 sayılı ‘Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilât Kanunu’dur. Bu kanunlara dayanılarak hazırlanan “Köy Enstitüleri Öğretim Programı” da Köy Enstitülerinin mahiyetini, öğretim esasları bakımından, ayrıca aydınlatmaktadır. 3803 sayılı Köy Enstitüleri

Kanununun üçüncü maddesine göre; “Enstitülere tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş sıhhatli ve müstait köylü çocuklar seçilerek alınırlar. Enstitülerin tahsil müddetleri en az beş yıldır.” Aynı kanunun beşinci maddesine göre de: “Bu müesseselerde tahsillerini bitirerek öğretmen tayin edilenler, Maarif Vekilliğinin göstereceği yerlerde yirmi sene çalışmaya mecburdurlar. Mecburî hizmetlerini tamamlamadan ayrıl anlar Devlet memuriyetlerine ve müesseselerine tayin edilemezler. Bu gibilerin kendilerinden veya kefillerinden müesseselerde buldukları zamana ait masrafın iki misli alınır.” Yirmi yıl mecburî hizmete mahkûm edilen bu öğretmenlerin maaş durumu da yedinci maddede tespit edilmiştir: “Köy Enstitülerinden mezun olan öğretmenler ayda (20) lira ücretle Maarif Vekilliğince tayin edilirler. Muvaffakiyetle hizmet görenlerin ücretleri 6’ncı ders yılı başında (30), on beşinci ders yılı başında da (40) liraya çıkarılır.” Bu maddelerde görüldüğü gibi, köy enstitülerine köy ilkokullarını bitiren müstait çocukların alınması ilk bakışta müspet karşılanabilir. Fakat mesele diğer maddelerin ışığında genişliğine ve derinliğine düşünülürse, bunun köy - şehir ikiliğini meydana çıkaran ilk adım olduğu anlaşılacaktır. Çünkü, köyde yalnız köy çocuğunun öğretmenlik yapabilmesi millî bütünlüğümüzü parçalayacak ve sınıf mücadelesine yol açacak psikolojik, sosyal ve kültürel faktörlerin kaynağı olma kabiliyetindedir. Diğer taraftan müstait köy çocuklarının yirmi sene Vekâletin gösterdiği yerlerde ve köylerde çalışmaya ve yaşamaya mecbur edilmeleri bu istidatları körleştirecek ağır ve zalimane bir davranıştır. Hürriyet, sosyal adalet prensiplerine, insan haklarına tamamen aykırıdır. Aynı aykırılık köy okullarının yapılması ve bakımı ile alâkalı maddede de görülmektedir. Bunun için o maddeleri de burada nakletmek faydalı olacaktır. Eski köy enstitülerine köy çocukları seçilerek almıyor. Fakat, bunların köy enstitülerindeki yetiştirilmesi sağlam bir temel kültür, zihni kıymetler ve zihni formasyon kazandırma esaslarına dayanmıyor. Bunun için, bunların elinde yetişecek köy çocuklarının da şehir ve kasabalardakilerle aynı aslı kıymetleri, aynı zihni formasyonu ve aynı derecede yeni tahsil imkânlarını kazanmalarına imkân yoktur. Diğer taraftan, eski köy enstitülerine alınan müstait köy çocukları, okulu bitirdikten sonra, yirmi sene gibi ağır bir mecburî hizmete mahkûm tutuluyor. Bütün bunlar her şeyden evvel hürriyet, sosyal adalet fikirlerine ve insan haklarına aykırıdır. Bunun için eski köy enstitülerine karşıyım. Aynı sebeplerden dolayı, eski köy enstitülerinin

bünyesi ve esasları, Türkiye'nin yükselmesinde manivela vazifesini görecek olan, yeter sayı ve vasıftaki ilim, ihtisas, fikir, sanat ve kültür adamlarını yetiştirmeğe müsait değildir. Çünkü, köy çocukları ve köy çocuklarını yetiştirecek öğretmenler için aym zihnî kıymetleri ve zihnî formasyonu kabul etmemek aynı tahsil hakkını ve imkânlarını tanımamak yükselmek için her şeyden evvel muhtaç bulunduğumuz insan varlığı ve kudretimizin köylerde yatan büyük hâzinesini ihmal etmek demektir. Mesele gerçekten köy çocuklarını okutmak ise bunları muhakkak öğretmen yapmak için değil, kabiliyetleri sahasında tahsil imkânlarını sağlamak için seçmek ve okutmak lâzımdır. Köy enstitülerine karşı oluşumun bir sebebi de budur. Yukarıdaki satırlar arasında bir daha beliren esas görüş ve Türkiye'nin kalkınma prensipleri, öğretmen okullarında öğretmen için gerekli sağlam bir temel kültürün verilmesini lüzumlu kılar. Bu itibarla, her kademeye ait bütün öğretmen namzedleri için önce sağlam bir temel kültür verecek olan akademik - kültür yani lise tahsili şarttır. Öğretmenliğe ait meslek tahsili ancak, öğretmenlik yapacağı tahsil kademesi için lüzumlu bilgi ve zihnî kıymetler kazanıldıktan sonra başlamalıdır. Eğer köyde ve şehirde umumî temel eğitimden gerçekten bir netice alınmak, memlekette kalkınma manivelasının istinad edeceği sağlam bir zemin hazırlanmak, umumî bilgi ve kültür sahası genişletilmek isteniyorsa, her şeyden evvel öğretmenleri buna göre yetiştirmek şarttır. Ben bunun için de köy enstitülerine karşı bulunuyorum.” (Okurer, 1966: 102-103).

Sabahattin Eyüboğlu, Köy Enstitüleri Üzerine adlı kitabında Köy Enstitüleri ve İnönü hakkında şunları söylemiştir: “Köy Enstitülerinin gerçekleşmesine İnönü'nün bütün ağırlığını koyduğu da bir gerçektir, bu kurumun İnönü'nün Cumhurbaşkanı olduğu bir zamanda yıkıldığı, kurucularının ve benim gibi kurucu yardımcılarının kapı dışarı edildiği de bir gerçektir. Bu iki gerçek arasındaki tutarsızlığın nedenleri üzerinde duygulara kapılmadan ön yargılara saplanmadan düşünülürse son yirmi yıl içinde olup bitenler daha iyi anlaşılır. Köy Enstitülerini İnönü'nün kurtarabilecekken kurtarmadığını sananlara karşı Tonguç'un verdiği karşılık şu olmuştur: Siz ne Köy Enstitülerini biliyorsunuz, ne İnönü'yü.” (Eyüboğlu, 1999: 96).

19 Haziran 1942 tarihli ve 4274 sayılı “Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu” çıkartılarak Köy Enstitüleri sistemi tüm ayrıntılarıyla düzenlenmiştir. Kanun 71 maddeden oluşmuştur. Mecliste yer alan 429 milletvekilinden 252’si oturuma katılmış ve tasarı 252 oyla kabul edilmiştir.¹ Oylamaya katılmayan 177 kişi vardır ve bu sayı aslında oldukça yüksektir. Köy Enstitüleri’nin yaşam serüveninde oylamaya katılmayan milletvekillerinin büyük bir rolü olacaktır. Oylamaya katılmayanlar arasından bazı isimler şöyledir: Adnan Menderes, Mahmut Şevket Esenal, Behçet Uz, Celal Bayar, Kazım Karabekir, Fuat Köprülü, Sinan Tekelioğlu. Bu isimlerin oturuma katılmamalarının nedeni, ret oyu vermeyi istememeleridir. Tek parti meclisinde oturuma katıl(a)mamak kanuna karşı olunduğunun göstergesidir. Kanun sürecinde kanuna karşı bir çizgide olan bazı toprak ağaları da son oylamada kanunun kabul edileceğini anlayınca karşıt görünmemek için olumlu oy kullanmışlardır. Bu kişiler arasında Emin Sazak, Cavit Oral ve Kazım Gülek bulunmaktadır. Ağaların kanuna karşı olmalarının birçok sebebi vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Köy enstitülerini bitirenlere 100-200 dönüm arası tarla veriliyordu. Köylerde kasabalarda okul yapımı için arsa gerekiyordu. İşte gereken bu arsalar devletin malı olan, ağaların zor yoluyla ele geçirdiği tarlaların, arsaların ağalardan alıp tapuları devlete çıkartılarak öğretmenlere, sağlık memurlarına, okullara veriliyordu. Böylece ağalar haksız gelirlerinin bir bölümünü kayıp etmiş, köydeki saygınlıkları sarsılmıştı. Bu nedenle ağalar köy enstitülerine düşman olmuşlardır.

Ret oyu vermemek için oy kullanmamak ya da kabul edileceği anlaşıldığı zaman kabul yönünde oy kullanmak, kabullenmekten ziyade çıkarlarına uygun bir davranış sergilediklerini göstermektedir.

II. Dünya Savaşı’nın sonuçlanması birçok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de siyasal yaşamda köklü değişimlere yol açmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) seçimleri, kazanmış ve Demokrat Parti (DP) muhalefet partisi olmuştur. DP, CHP’den kopan ve daha çok demokrasi ve liberalizm isteyen Celal Bayar, Fuat

Köprülü, Adnan Menderes ve Refik Koraltan tarafından 7 Ocak 1946'da kurulmuştu. (Dinç, 2008:2)

24 Aralık 1946 günü Emin Soysal mecliste bir konuşma yapmış ve çok açık bir şekilde Köy Enstitülerini eleştirmiş, ağır suçlamalarda bulunmuştur. Soysal on bir sayfalık konuşmasında daha önceden kitaplarında Tonguç ve Yücel hakkında yazmış olduğu savları dile getirmiştir: Köy enstitüleri neredeyse anormal işlerin yapıldığı yerler durumuna gelmişlerdi, ana babaların onayları dikkate alınmadan öğrenciler birbirleriyle evlendiriliyorlardı. Köy enstitülerinde din karşıtlığı yapılıyordu. Son olarak soysal köy enstitülerinin komünizm yuvası olduklarını kanıtladıklarını belirtmiştir. (11 TBMM Tutanakları, 1946'dan aktaran: Kirby, 2010:454) Soysal'ın mecliste yaptığı açıklama kamuoyunu fazlasıyla etkilemiştir. Bunun sebebi ise daha önceden Soysal'ın enstitü müdürlüğü yapmış olması, Köy Enstitülerinin bir simgesi olarak görülmesidir. Köy Enstitülerini bu kadar yakından bilen bir eğitimcinin, üstelik enstitülerin kuruluş aşamasında yer almış birinin açıklamaları büyük etki uyandırmış özellikle komünizm ve ahlaksız savlarını dayanağı Soysal'ın konuşması olmuştur.² Soysal'ın yaptığı konuşma, hiçbir yorum yapılmaksızın DP'nin yarı resmi organı Kudret Gazetesi'nde yayınlanmıştır

Eleştirileri görüş ayrılıklarına göre sınıflandırabileceğimiz gibi kişilere de indirgemek mümkündür. Örneğin, köy enstitüsü sistemine ilk tepkiler Milli Eğitim Bakanlığı içinden ya da Bakanlığa yakın çevrelerden gelmiştir. Dönemin Milli Eğitim bakanı Saffet Arıkan, öğretmen yetiştirme önerisini ortaya attığında ilk tepki gösteren dönemin talim ve terbiye kurulu başkanı İhsan Sungu olmuştur. Sungu, “*Sanki köylüler okul, öğretmen istiyoruz diye kapımıza mı dayandı!*” sözleriyle tepkisini belirtmiştir (Altunya, 20140: 101). Sert eleştirilerin sahiplerinden biri de Tonguç'un okul arkadaşı ve 1935-43 yılları arasında bakanlıkta yardımcısı olan Raşit Öymen'dir. Öymen eleştirilerini 1950 sonrasında ortaya koymuştur. Öymen'e göre

“köy eğitmeni düşüncesi Tonguç’un değildir. 1870’lerden beri Almanya’da uygulandığını ifade eder. Köy enstitüleri sanıldığı gibi ucuza mal edilmemiş, devlet bütçesine ağır yükler getirmişti. Enstitü mezunları 20 lira aylıkla, 20 yıl kürek mahkûmu gibi köyde yaşamaya mahkûm edilmiş, öğretmenler arasında ayrımcılık yapılmıştır. Tarım ve sağlık bakanlıklarıyla olumlu diyaloglar kurulamamış, onlardan destek alınamamıştır. Köylerin verimli arazileri okullara verilerek öğretmen köylü diyalogu bozulmuştur” (Altunya, 20140: 102).

Köy Enstitülerini sağcılar solculukla suçlarken sol kesim de enstitüleri bazı açılardan eleştirmişlerdir. Alt yapı oluşturulmadan Köy Enstitülerinin tek başına köylere gidişi yerinde bir hareket olmamıştır. Toprak reformundan başlayarak tüm alt yapı oluşturulmalı ve Köy Enstitüleriyle birlikte devletin diğer güçleri de köylere gitmeliydi. Önce köyün yaşam düzeyi değişmeden, okuma-yazma öğretilmesinin kalkınmayı sağlayamayacağı Köy Enstitülerinin bir ütopya olduğu, köy ve köylüyü sömürme amacı güttüğü, öğretmene maaştan başka ev ve toprak vermenin öğretmeni sömürücü sınıfa kattığı gibi eleştiriler de sol kesimden gelmiştir. Bu eleştirileri yapanlar; alt yapının gerçekleştirilmesi için beklenmesi gereken zamanın çok fazla olduğunu ve belki de o günün şartları altında bu zamanın bir türlü gelmeyeceği belirtmişlerdir. Köy Enstitüleri ile hiç olmazsa bir yerden başladığını ve bir şeylerin başarıldığını göz ardı etmişlerdir (Toprak, 2008: 94). Bu açıdan köy enstitülerine yönelik olumlu bakış açısına sahip düşüncelerde mevcuttur.

4.2. Olumlu Eleştiriler

Köy Enstitüleri’nde işe ve üretime dayalı bir öğretim programı uygulanmasını tepkiyle karşılayan çevreler Köy Enstitüleri’nde uygulanan öğretim programının başarılı olduğunu görmezden geliyorlardı. Köylerde öğretmenin her alanda öncü olmasını hedefleyen bu programla Köy Enstitülerindeki ders programları kültür dersleri, tarım dersleri ve çalışmaları, teknik ders ve çalışmalar olarak üç ana gruba ayrılmıştı. Bu programla yetişen öğrenciler köylere öğretmen olarak gittiklerinde hem öğretmenlikte hem tarım hem de teknik çalışmalarda çevrelerine örnek olmuşlardır (Öztürk, 1992: 280-281).

Bu eleştirilere en güzel yanıtı Hasan Ali Yücel vermiştir. 23 Mayıs 1945'te Meclis'te Bakanlığın yedi aylık bütçesi görüşülürken, Eskişehir'in toprak ağası/milletvekili Emin Sazak, Köy Enstitüsü mezunlarının kendilerini birer Atatürk zannettiklerini, yetkilerinin çok fazla olduğunu ve köylüleri ayarttıklarını söylemiştir. Yücel buna cevaben, mezunların birer Atatürk olmasının ancak temenni edilebileceğini ve yasalar çerçevesinde yetkileri olduğunu söylemiş ve eklemiştir: “Arkadaşlar, Emin Sazak arkadaşımın oturduğu yerden içini çekmeye hakkı vardır. Çünkü ilköğretim davası milletlerin rüştünü ispat etme davasıdır. İlköğretim davası feodal sistemle idare etmek isteyenlerin samimi olarak istemeyeceği bir davadır. Öyledir.” (Aydın, 2007: 105).

Özellikle ahlaki açıdan yapılan eleştirilerin birer iftira olduğunu söyleyen Ferit Oğuz Bayır, bu konu ile ilgili görüşlerini Köyün Gücü adlı eserinde şöyle belirtmiştir. “*Hele ahlak konusunda ileri sürülen iddialar, doğrudan iftiradır. Buna dilleri nasıl varıyor? Bu alanda Allah huzurunda da göğsümü gere gere şahadet ederim ki bu köylü çocuklarının bizi üzecek, ahlak dışı hareketleri olmamıştır. Sığırların arkasında dolaşırken enstitülere getirdiğimiz kızlı erkekli köy çocukları ideal öğrenciler olmuşlardır. Bir arada yattıklarını bile yazıp söylemekten çekinmeyenler hesabı sorulacak manevi bir günah işlediklerini olsun hesaplamışlar mıdır? Memleketin yirmi yerinde binlerce öğretmen, 10 binlerce öğrencinin ve nihayet 100 binlerce vatandaşın gözü önünde bu gibi bozuk hallerin yıllarca sürüp gideceğini akıl alır mı? Durumun yaygınlığını düşünerek âlem önünde kendi kendimizi bu derece kötülemekte ne fayda var?*” (Semerci, 1989: 203).

Köy Enstitüleri üretime ve hizmete dönük bir çalışma sergilemişlerdir. Bunlar dikkate alındığında Köy Enstitüsü mezunu öğretmenin kültür bakımından zayıf olmadığı ortaya çıkmıştır. Köy Enstitüleri'nin hiçbir gelişme sağlamadığını söylemek büyük bir yanlışlık olur. Köye gitmeden değişiklik yapmak mümkün değildi. Köy Enstitüsü çıkışlılara ev, toprak vermek o zamanın şartlarına göre değerlendirilmesi gereken bir unsurdur. Çünkü enstitü mezunu öğretmenler okuma-yazmanın dışında köy hayatına uygun gündelik bilgileri ve teknikleri de öğretmekten sorumluydular. Bu konuda Gedikoğlu (1971: 312-313), “*aşırı sağın Köy Enstitülerini komünistlikle*

karalama çabası kadar maksatlı bir düşüncedir. Burada önemli olan ortaya çıkan ürünler ve bunların doğurduğu olumlu gelişmelerdir” demektedir.

Enstitüler yapısı gereği demokratik yurttaşlık eğitimine daha yatkındılar. Öğrencilerin bütün işleri imece yoluyla birlikte yapmaları ve ortak bir anlayışla hareket etmeleri burada belirleyici faktörler olarak göze çarpmaktadır. *“Yurttaşlık Bilgisi toplum yaşayışını ve ilişkilerini içeren, irdeleyen bir ders olduğuna göre, önce yaşadığımız yakın çevre üzerinde durulur, kendi görev ve sorumluluklarımız belirlenirdi. Önce toplumun en küçük yaşama birimi olan köylerden ve köylülerden başlanırdı. Büyük kentlere, başkente, hükümet yönetimine ulaşılırdı. Devlet ve halk olarak karşılıklı güvenceler sorumluluklar ayrı ayrı açıklanırdı. Enstitülerde halk toplumuna dayanan demokratik bir disiplin vardı. Köyler, bucaklar, kentler yasalarla muhtarlık, belediye gibi halk yönetimiyle, Bucak müdürlüğü, İlçe Kaymakamlığı ve İl valiliği gibi hükümet birimleriyle sınırlandırılmıştı. Herkesin görevi özel yasa ve yönetmeliklerle belirlenmişti. Bunlar, uygulanarak öğrenilirdi.”* (Kaplan, 2002: 101).

Cumhuriyet Gazetesi’nde 18.07.1946 yılında yer alan “Şahsıma ve Halk Partisine Karşı Olan Tenkidler” yazısında İsmet İnönü; DP’nin, CHP’nin ilköğretim politikasını ve Köy Enstitüleri’ne yönelik eleştirisine karşılık verdiği bir cevapta şöyle demiştir: *“Biz bu mesele ile yirmi seneden beri uğraşıyoruz. Milleti hiç olmazsa ilköğretime kavuşturmadan, köylünün kalkınmasını memleketin ilerlemesini temin edemeyeceğimize inanıyoruz. 10 sene içinde ilköğretim davası halletmek imkân yoluna girmişti. Senede 120 milyon lira tutan toprak mahsulleri vergisinin 40 milyonunu alarak köy okullarına karşılık tutabilirdik. Bugün 30 milyon değerinde olan senelik okul yapılarını köylünün yardımı olmadan 50 milyon liraya bile çıkaramayız. Senede 2.000 okul yerine 200 okul yaparak işi yüz sene sürükleyemeyiz. Köylerde ilköğretim davasından vazgeçemeyiz.”* diyerek ilköğretim davasındaki amaçlarını ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır (Toprak, 2008: 99).

Öğrencilerin zaman zaman iş eğitimin gereklerinin ötesinde ağır koşullarda çalıştırıldığı doğrudur. Ancak, bu duruma eleştirel değil zorunluluklar karşısında

bulunan çare gözüyle bakmak gerekmektedir. Devlet, içinde bulunduğu zorlu ekonomik şartlar nedeniyle, ihtiyaçlar için yeterli para kaynağını sağlayamamıştır. Bunun yanı sıra köylü işgücü ile yönetici ve öğretmenlerin ikinci kez askere alınması, ilköğretim seferberliğinin savsatılmaması için çaba harcanması gibi nedenler öğrencilerin çalıştırılmasını mecbur kılmıştır. Eğer öğrencilerden ve köylüden yardım alınmasaydı, enstitüler bu kadar kısa sürede bu kadar hızlı kurulamazlardı. Ayrıca köy enstitülerinin kurulması uzun vadede köy çocuklarının kendi çıkarları ve gelecekleri içindi. Kaldı ki köylerinde kalmış olsalardı belki de daha ağır koşullarda çocuk işgücü olarak çalıştırılacaklardı (Saka, 2010: 86).

Enstitülü Şahhüseyinoğlu; *“Sadece okuma yazma değil, demokratik gelişime de katkısı vardır. Doktora gidersin dersin ki; tam bir kontrol yap. Göz, kulak beyin kontrolü vs. herhangi bir arıza bulduğu zaman da giderir. Köy Enstitüleri de kalkınmayı, toplumu ele alıyordu. Okuma yazma yeterli değil. Ne bu? Buraya tarımcılık, bahçecilik, hayvancılık lazım. Peki, burada geçerli olan araç gerecin yapımı? Basit bir şekilde onu öğretiyor. Marangozluk falan öğretiyor. Bu da yeterli değil onu nasıl koruyacak, meyvesini nasıl saklayacak, nasıl pazarlayacak? Kooperatifçiliği kuruyor, öğretiyor. Bu da yeterli değil, diyor ki konut meselesini de halledelim. Eskiden bazı köyler vardı halen de var. Küçük bir pencere, kapkaranlık bir yer. Ahırla beraber, tuvaleti yok. Onu hallediyor, modern yapıcılık yapıyor. Bu da yeterli değil diyor; sağlık meselesi var. Bu da yeterli değil diyor; demokratik haklar, kalkınma. Çünkü topluca alıyor ele. Muhtar seçimi, milletvekili seçimi, haklarını arama yöntemleri, kadın-erkek ilişkileri... Bunların tümünü öğretiyor.”* diyerek enstitülerin neler yaptıkları konusuna açıklık getirmektedir (Aydın, 2007: 33-34).

Tablo 4.1. Köy Enstitülerine Yönelik Olumlu ve Olumsuz Eleştiriler

Olumlu Eleştiriler	Olumsuz Eleştiriler
--------------------	---------------------

-Köylerde öğretmenin her alanda öncü olması	-Yapı işlerinin öğrenciler tarafından yürütülmesi
-Yetişen öğrencilerin köylere öğretmen olarak gittiklerinde hem öğretmenlikte hem tarım hem de teknik çalışmalarda çevrelerine örnek olması	-Enstitülerin komünizmi aşıladığına yönelik eleştiriler
-Hizmete dönük bir çalışma sergilemeleri	-Kültür derslerinin aksatıldığı
-Okuma-yazmanın dışında köy hayatına uygun gündelik bilgilerin ve tekniklerin öğretilmesi	-Kız ve erkek öğrencilerin bir arada yer alması
-Enstitülerde uygulanan öğretim programının başarılı olduğu	-Din düşmanlığının öğrencilere verildiği ve din derslerinin enstitü programları içerisinde yer almadığı
-Öğrencilerin bütün işleri imece yoluyla birlikte yapmaları ve ortak bir anlayışla hareket etmeleri	-Köy enstitülerinin kitaplıklarında sol yayın olduğu iddiası
-Öğrencilerin zorluklarla mücadele etmeyi öğrenmeleri	-Enstitülere sadece köy çocuklarının alınması, mezunların da yine köylerde görevlendirilmesi toplumda bir köylü-kentli ayrımı yani sınıf farklılığı doğurduğu
Okulların çok ucuza yapılabildiği	-Köy enstitülerinde vatan, milli sınır, mülkiyet, aile, din düşmanlığı yapıldığı iddiası
Köy çocuklarının daha ağır işgücü olmalarından ve çocuk yaşta çalıştırılmalarından kurtulması	-Enstitülerin sanayileşme ve kentleşme yerine köylülüğü pekiştirmesi
Kırsal kesimdeki okullaşma oranındaki artış	-Enstitülerde iyi bakılmadığı bazı (yemek vb.) konularda yetersiz olduğu
Öğrenci sayısındaki buna bağlı olarak öğretmen sayısındaki artış	-Enstitülerin pahalıya yapıldığı iddiası
Okuma yazma bilmeyenlerin oranındaki düşüş	-Köy enstitülerinin bir ütopya olduğu, köy ve köylüyü sömürme amacı güttüğü iddiası
Tarımsal alandaki kalifiye işgücünün artışı	Köy ağalarının köylünün ayartıldığına yönelik eleştirileri

Tabloda da görüleceği üzere köy enstitüleri üzerine gerek olumlu gerek olumsuz pek çok eleştiri yapıldığı görülmektedir. Kapsam olarak olumsuz eleştiriler daha ayrıntılı görünse de pek çoğunun iddia olduğu görülmektedir. Diğer yandan genelde olumsuz eleştirilerin sağ ve sol siyasi odaklardan ve muhafazakâr kesimden geldiği görülmektedir. Farklı bir ifade ile olumsuz eleştirilerde eğitim yönüne değil de eleştiriler kurumların yapısı ve işleyişine yönelik görülmektedir. Olumlu

eleştirilerde ise genelde ülkeye katkıları, eğitime katkıları örnek verilmiştir. Gerçektende köy enstitüleri dönemin şartlarında okullaşma oranını yükseltmiş buna bağlı olarak okuryazar oranı, öğrenci sayısı, öğretmen sayısı artmıştır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İkinci Dünya Savaşı'nın zor koşullarında açlık tehlikesinin baş gösterdiği, bulaşıcı hastalıkların son derece yaygın olduğu, toplumumuzun fakir ve eğitimsiz olduğu bir dönemde, Köy Enstitüleri en çok ihmal edilmiş kesim olan köy toplumundan başlayarak tüm ülkenin kalkınmasını ve modernleşmesini amaçlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile başlayan aydınlanma hareketinin en özgün

örneği olan Köy Enstitülerinin, başarılı işlevlerinin dünyada da yankı bulduğu söylemek mümkündür.

Köy Enstitüsü hareketi gerek düşünce biçimi, gerekse ilgi alanları bakımından tümüyle ulusal bir hareket olduğu için kültürün yerel kalmış birçok yanının ulusallaşmasına hizmet etmiştir. Enstitüde müzik, halk oyunları, tiyatro gibi etkinlikler yoluyla yerel özellik gösteren unsurların tespit edilip sergilenmesi buna en güzel örnektir. Altı yıl bile denemeyecek kısa bir sürede Köy Enstitüleri eğitim, hukuk, yönetim, kültür, sanat ve düşün gibi yaşamın tüm alanlarında toplumun tümü üzerinde etki de bulunmuştur. Oradan mezun olanlar öğrendiklerini yaşatmak için toplumun kalkınmasına ürettikleri ile katkıda bulunmuşlardır.

Eğitimde bu arayışlar neticesinde, yurt dışındaki pedagoji uzmanlarının fikirlerine de başvurularak, toplumsal gerçekliklere uygun bir eğitim anlayışı oluşturulmaya başlanmış ve nihayetinde tamamen Türk toplumuna özgü kurumlar olan Köy Enstitüleri meydana getirilmiştir. Enstitüler, toplumsal kalkınmayı köyden başlatarak, köyün canlandırılmasını amaçlamışlardır. Cumhuriyet yönetimi, köylüyü milletin efendisi olarak görmekte ve politikalarını öncelikle köy ve köylüyü kaldırma üzerine odaklanmaktadır. 1946 yılına geldiğinde çok partili yaşama geçiş sürecinde Köy Enstitüleri giderek gözden düşmeye başlamıştır. İktidarın elden gitmesi korkusu Köy Enstitülerinde birtakım değişikliklere gidilmesine neden olmuştur. Kanunlar çıkartılmış ve köy enstitüleri giderek kuruluş amacından uzaklaşmıştır. 1950 yılından sonra ise Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile artık yolun sonuna gelinmiştir. Yeni iktidar yaptığı değişikliklerle köy enstitülerini işlevsiz bir hale getirmiştir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri Köy Enstitülerinin komünizm yuvası haline geldiğini söylemesi de bu kurumun neden kapatıldığına siyasi açıdan ışık tutması bakımından önemlidir. CHP ideolojisini aşıladıkları fikri de Köy Enstitülerinin kapanmasında etkili olmuştur.

Fakat eleştiriler bunlarla sınırlı kalmamıştır. Gerek sağ kesimden gerek sol kesimden pek çok eleştiri yapılmıştır. Bu eleştirilerin geneli kominizm vurgusu yapılarak ve köy enstitülerinin komünizme benzer özellikler taşıdığı yönünde

olmuştur. Diğer yandan enstitülerde kız erkek karma eğitim yapılması pek çok kişinin eleştirdiği farklı bir nokta olmuştur. Öğrencilerin ağır şartlarda eğitim gördüğü, derslerden çok inşaat işlerinde uğraştığı gibi eleştirilerde yapılmıştır. Diğer yandan köylü kentli ayrımını arttırdığı başka bir eleştiri odağını oluşturmuştur. Enstitülere yapılan eleştiriler dönemin siyasi partisi CHP içerisinde, sorumlu bakanlık bünyesinden, muhalefet içerisinde, enstitü müdür ve öğrencilerinden ve çeşitli yazar ve aydınlardan gelmiştir.

Bu eleştirilerle birlikte enstitülerin olumlu yönlerini belirtenlerde olmuştur. Olumsuz ve olumlu olsun bütün eleştiriler değerlendirildiğinde ortaya olumsuz eleştirilerin çok olduğu çıkmaktadır. Fakat dönemin eğitim ortamı açısından bakıldığında köy enstitülerinin olumlu yönlerinin fazla olduğu görülmektedir. Özellikle kır yerleşmelerinde okullaşma oranı oldukça hızlı bir şekilde yükselme göstermiştir. Özellikle 1945 yılından sonra bu artış daha da hızlanmıştır. Bu veriler öğrenci sayısının on yılda üç kat arttığını göstermektedir. Bu durum, enstitülerin her alanda gerçekleştirmek istedikleri amaçların ulaşabilir olduğunun bir göstergesidir. Hatta Köy Enstitülerinin uzun süre devam ettirilebilmesi durumunda -eğiticiler ve uzmanlar tarafından yapılan bir eğitim öğretim planına göre- okuma-yazma sorununun 1956'da tamamen çözüleceği ve tek bir kişinin okur-yazarlık sorunu kalmayacağı öngörülmüştür. Kaba bir hesaplama, bir Köy Enstitüsü öğretmenin yılda 10 kişiye okuma-yazma öğrettiği gibi en düşük bir sayı kabul edilse bile, 20 yılda 5 milyon insanımızın onlardan yararlandıkları tahmin edilebilir. Bu ise 1960'lardaki nüfusumuzun altıda biridir. Sonuç olarak Köy Enstitüleri ve eğitmen hareketi kırsal kesimdeki okullaşma oranının yükselmesi konusunda büyük bir atılım yapılmasını sağlamıştır.

KAYNAKÇA

Akar, H. (2011). *Türkiye'deki Köy Enstitülerinin Toplumsal Değişimdeki Yeri*, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Akdoğan, E. M. (2016). *Köy Enstitülerinde Eğitim Anlayışı ve Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi Öğretimi*, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum: Yayınlanmamış Doktora Tezi

Akkay, S. (2006). *Savaştepe Köy Enstitüsü*, İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayını

Aktaş, Ö. (2010). *Türkiye’de Ulus Devletin Oluşum Sürecinde Köy Enstitülerinin Rolü ve Etkisi*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Akyüz Y. (2006). Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme’nin 160. Yılında Darülmualimîn’in İlk Yıllarına Toplu ve Yeni Bir Bakış, *OTAM: Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı: 20, ss.17-58

Akyüz Y. (2011). Osmanlı Döneminden Cumhuriyete Geçilirken Eğitim-Öğretim Alanında Yaşanan Dönüşümler, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 2, ss.10-22

Akyüz, Y. (2008). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları

Altunkeser, F. (2014). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Yordanması*, Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Altunya, N. (2002). *Köy Enstitü Sisteminin Düşünsel Temelleri*, Ankara: Düzgün Yayıncılık

Altunya, N. (2010). *Köy Enstitüsü Sistemi*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları

Arayıcı, A. (1999). *Kemalist Dönem Türkiye’sinde Eğitim Politikaları ve Köy Enstitüleri*, İstanbul: Ceylan Yayınları

- Arman, H. (1969). *Piramidin Tabanı* (Cilt 1). Ankara: İş Matbaacılık
- Aydın, B. M. (2007). *Köy Enstitüleri ve Toplum Kalkınması*, Ankara: Anı Yayıncılık
- Aydoğan, M. (2007b). *Tonguç'a Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları*, Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı
- Aysal, N. (2005). Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı: 35-36, ss.267-282
- Azar A. (2006). Öğretmen Yetiştirmede Uygulamalar ve Gelişmeler, (Ed.) Ş. Ş. Erçetin ve N. Tozlu, *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Hegem Yayınları
- Baltacı C. (2005). *XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri I*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
- Başaran, M. (2010). *Özgürleşme Eylemi Köy Enstitüleri*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları
- Başgöz, İ. (1995). *Türkiye'nin Eğitim Çıkması ve Atatürk*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayını
- Başgöz, İ. (1999). *Türkiye'nin Eğitim Çıkması ve Atatürk*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Binbaşıoğlu, C. (1995). *Türkiye'de Eğitim Bilimleri Tarihi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi
- Büyükkaragöz S. S., Muşta M. C., Yılmaz H. ve Pilten Ö. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş (Eğitimin Temelleri)*, Konya: Mikro Yayınları

Can B. (2009). *Fatih Döneminden Tanzimat'a Kadar Osmanlı Medreselerinde Arapça Öğretimi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi

Celep, C. (2004). *Meslek Olarak Öğretmenlik*, Ankara: Anı Yayıncılık

Çalık, T. (2009), Sınıf Yönetimi İle İlgili Temel Kavramlar, (Ed.) L. Küçükahmet, *Sınıf Yönetimi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık

Çeliköz N. (2006) Bir Meslek Olarak Öğretmenlik, (Ed.) M. Ç. Özdemir, *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Ekinoks Yayıncılık

Çelikten M., Şanal M. ve Yeni Y. (2005). Öğretmenlik Mesleği ve Özellikleri, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı : 19, Yıl : 2, ss.207-237

Çetin S. ve Kahya A. (2017). Kırdı Bir Modernleşme Projesi Olarak Köy Enstitüleri: Aksu ve Gönen Örnekleri Üzerinden Yeni Bir Anlamlandırma Denemesi, *METU JFA*, 34 (1): ss.133-162

Demirel, R. (2009). *Tevhid-İ Tedrisat Kanunu ve Atatürk Dönemi Uygulamaları*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Duman, T. (1991). *Türkiye'de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirmek (Tarihi Gelişimi)*, İstanbul

Ekmekçi S. (2012). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Sisteminde Ayşe Sıdıka Avar ve Eğitim Faaliyetleri*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Erden M. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, İstanbul: Alkım Yayınları

Ergün M. (1987). Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Çalışmalarının Gelişmesi, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:2, ss.10-18

Ergün, M. (1997). *Atatürk Dönemi Türk Eğitimi*, Ankara: Ocak Yayınları

Eroğlu, H. (2010), *Türk Devrim Tarihi*, Ankara: Savaş Yayınları

Ertuğrul, K. (2010). *TBMM’deki Yansımalarına Göre Köy Enstitüleri*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Esen Z. (2007). *Kepirtepe ve Arifiye Köy Enstitüleri (1940-1946)*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Esen, S. (2013). *Köy Enstitüleri*, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Eser G. (2012). Kastamonu-Göl Eğitim Kursu’nun 1940 Yılı Faaliyetleri, *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, Cilt:11, Sayı: 21, ss.91-117

Eser, G. (2011). *Köy Enstitüleri’nde Bir Öncü: Özgün Arşivi Işığında Göl Köy Enstitüsü*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul: Yayınlanmamış Doktora Tezi

Eskicumalı, A. (2002). Eğitim, Öğretim ve Öğretmenlik Mesleği, (Ed.) Y. Özden, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: Pegem A Yayıncılık

Eyüboğlu, S. (1999), *Köy Enstitüleri Üzerine*, İstanbul: Yenigün Yayıncılık

Gedikoğlu, Ş. (1971), *Evreleri, Getirdikleri ve Yankularıyla Köy Enstitüleri*, Ankara: İş Matbaacılık

Gordon T. (2013). *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*, (Çev.) S. Karakale, İstanbul: Profil Yayıncılık

Gökçe, Y. (2010). *Köy Enstitüleri ve Fen Eğitimi*, Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Muğla: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Güngör, N. (1991). *Kültür-Eğitim-Dil Üzerine Görüşleri İle Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu*, Ankara: Kültür Bakanlığı

Güven, İ. (2014). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları

Helvacı A. ve Şahin B. (2007). Eğitimle İlgili Temel Kavramlar, (Ed.) F. Ereş, *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Maya Akademi Yayını

Hızlı M. (2008). Osmanlı Medreselerinde Okutulan Dersler ve Eserler, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:17, Sayı:1,

Hızlı N. (2001). Çevre Sistemine Dayalı Kırsal Mimari Tasarım: Eskişehir Çifteler Köy Enstitüsü, *Çevre Tasarım Kongresi*, 08 - 09 Aralık 2011, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi

Ilgar, L. (2007), *İlköğretim Öğretmenlerinin Sınıf Yönetimi Becerileri Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: Yayınlanmamış Doktora Tezi

İlikli, Y. (2010). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Öğretmen Yetiştirme Sorunu (Darülmualimin ve Darülmualimatlardan Öğretmen Okullarına)*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

İsfendiyaroğlu F. (1966). Köy Enstitüleri V, *Köy Enstitüleri ve Koç Federasyonu İçyüzleri, Komünizme ve Komünistlere Karşı Türk Basını Fasikül:10*, Ankara: Ayyıldız Matbaası

Kafadar O. (2007). Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tartışmaları, (Ed.) T. Bora ve M. Gültekingil, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce: Modernleşme ve Batıcılık*, C.3, İstanbul: İletişim Yayınları, ss.351-381

Kafadar, O. (1997). *Türk Eğitim Düşüncesinde Batılulaşma*, Ankara: Vadi Yayınları

Kalaycı, T. (2008). *Bir Öğretmen Yetiştirme Modeli Olarak Köy Enstitülerinin Etkileri: Eskişehir-Çifteler Örneği*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Kaplan, M. (2002). *Aydınlanma Devrimi ve Köy Enstitüleri*, Ankara: Kültür Bakanlığı

Karaismailoğlu, E. (2013). *Türk Eğitim Sisteminde Yeni Bir Eğitim Modeli Olarak Köy Enstitüleri ve Savaştepe Örneği (1940-1954)*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Karaömerlioğlu, A. (2006). *Orda Bir Köy Var Uzakta-Erken Cumhuriyet Döneminde Köycü Söylem*, İstanbul: İletişim Yayınları

Kavcar, C. (2002). Cumhuriyet Döneminde Dal Öğretmeni Yetiştirme, *Ankara Üniversitesi Eğitimi Bilinilen Fakültesi Dergisi*, Cilt: 35, Sayı: 1-2, ss.1-14

Kaya, Y. (2001). *Köy Enstitüleri: Antigone’den Mızraklı İlmihale*, C.II, İstanbul

Kayadibi F. (2003). Fatih Sultan Mehmet Döneminde Eğitim ve Bilim, *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı:8,

KEÇEV. (2004). *Köy Enstitüsü Programları*, Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları

Kepenek, M. (2001). *Basında Köy Enstitüleri (1936-44) (Cilt 1)*, Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı

Keskin, Y. (1998). Cumhuriyetin 75. Yıldönümünde Devrim Mimarisi Olarak Köy Enstitülerine Resmi Geçit, *Mimarlık Dergisi*, Sayı: 284, 8-15

Kılbaş, Ş. (2006), Sınıf Yönetimine Genel Bakış, (Ed.) M. Yalçınkaya ve İ. Günbayı, *Sınıf Yönetimi*, İstanbul: Lisans Yayıncılık

Kirby F. (1962). *Türkiye’de Köy Enstitüleri*, Ankara: İmece Yayınları

Kıroğlu K. (2010). Bir Meslek Olarak Öğretmenlik, (Ed.) Ö. Demirel ve Z. Kaya, *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık

Kısakürek N. F. (1962). *Türkiye’de Komünizma ve Köy Enstitüleri*, İstanbul: Doğan Güneş Yayınları

Kocabaş, K. (2013). Tonguç’un Işığını Taşımak, *Aramızdan Ayrılışının 50. Yıldönümünde İsmail Hakkı Tonguç ve Okul Öncesinden Yüksek Öğretime Eğitim Sorunları, Çözüm Önerileri: Sempozyum Bildirileri*, 20-22 Mayıs 2010, İzmir, Haz. K. Kocabaş, İzmir: Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği Yayınları

Koç, N. (2013). *Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri*, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık

Korkmaz F., Bağçeci B., Meşe N. N. ve Ünsal S. (2013). Türkiye’nin Öğretmen Yetiştirme Problemi (1923-1954 Yıllar Arası), *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 1, Aralık, ss.155-167

Kudar H. (2001). *Tahta Kuşlardan Paris’e*, İstanbul: İletişim Yayınları

Kut, D. (2003). *Demet’li Yıllar Tonguç’la Yücel’le*, Ankara: Güldikeni Yayınları

Küçüktamer, G. (2010). *Türkiye’de Yeni Bir Eğitim Modeli Olarak Köy Enstitüleri Ne Geçiş ve Konya’daki Uygulamaları*, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Maden F. (2017). *Kepirtepe Köy Enstitüsü (1937-1954)*, <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-75/kepirtepe-koy-enstitusu-1937-1954>

MEB (1940). Köy Enstitüleri Kanunu, *Tebliğler Dergisi*, 2 (68), 189-191.

Nakip, C. (2015). *Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Öz-Yeterlik İnançları ile Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Öz M. (2000). *Çığlık Köy Enstitülerine Eleştirel Bir Bakış*, İstanbul Tohum Basım Yayın

Özcan, A. (1992). *Tanzimat Dönemi’nde Öğretmen Yetiştirme Meselesi, Tanzimat’ın 150. Yıldönümü Sempozyumu*, (Yay. Haz.) D. Yıldız, Ankara: Türk Tarih Kurumu, ss.10-48

Özdemir S., Yalın H. İ. ve Sezgin F. (2004). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Özer M. (2001). *Köy Enstitülerinin Ana İlkeleri Işığında İvriz Köy Enstitüsü*, İzmir: Ekbil Matbaacılık

Özgen, B. (2002). *Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri*. İzmir: Final Matbaacılık

Özkan S. (2008). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Pazar, M. (2001). *Demokratik Eğitimde Bir Anıt Kurum: Köy Enstitüleri*, Ankara: Güldikeni

Polat E. (2004). *İvriz Öğretmen Okulları*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayını

Sayılğan A. (1966). *Köy Enstitüleri, Köy Enstitüleri ve Koç Federasyonu İçyüzleri, Komünizme ve Komünistlere Karşı Türk Basını Fasikül:10*, Ankara: Ayyıldız Matbaası

Semerci, B. (1989), *Türkiye'de İleri Atılımlar ve Köy Enstitüleri*, İstanbul: Afa Matbaacılık

Semerci, B. (1989). *Türkiye'de İleri Atılımlar ve Köy Enstitüleri*, İstanbul: Efa Yayınları

Şahin A. E. (2006). *Meslek ve Öğretmenlik*, (Ed.) V. Sönmez, *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Anı Yayıncılık

Şimşek H. (2014). *Osmanlı Döneminde Kısa Süreli Öğretmen Yetiştirme Uygulamaları (Darulameliyat ve Taşrada Öğretmen Yetiştirme)*, *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt: XI, Sayı: I, ss.77-95

Şimşirgil A. (2005). *Birincil Kaynaklardan Osmanlı Tarihi: Kayı*, İstanbul: Tarih Düşünce Kitapları

Şişman M. (1999). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık

Tanilli, S. (2007). *Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?*, İstanbul: Alkım Yayınevi

Taşdemirci, E. (1998). *Hasan Ali Yücel'in Türk Milli Eğitimine Hizmetleri, 100. Doğum Gününde Hasan Ali Yücel*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları

Tekben, Ş. (2005). *Canlandırılacak Köy Yolunda*, Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı

Temel, G. (2010). *1940-1946 Döneminde Köy Enstitülerindeki Eğitim-Öğretim Uygulamaları Ve Tarih Eğitimi*, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Tınal M. (2008). Kızıılçullu Köy Enstitüsü: Kuruluşundan İlk Mezunlarına, *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 21, ss.181-198

Tonguç E. (2008). Köy Enstitüleri ile İlgili Bazı Eleştirilere Yanıtlar, <http://www.mehmetekim.com/koy-enstituleri-ile-ilgili-bazi-elestirilere-yanitlar-engin-tonguc/>

Tonguç, İ. H. (1976). *Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları*, İstanbul: Çağdaş Yayınları

Tonguç, İ. H. (1998). *Eğitim Yolu İle Canlandırılacak Köy*, Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı

Torun, F. (2010), *Farklı Statülerde Çalışan Öğretmenlerin Öğretmenlik Mesleğine Bakışları (Isparta Örneği)*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Türkoğlu, P. (2000). *Tonguç ve Enstitüleri*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

Uygun S. (2007). Eğitimin Tarihsel Temelleri, (Ed.) F. Ereş, *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Maya Akademi Yayını

Ünal M. A. (2007). *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Isparta: Fakülte Kitabevi

Ünal M. A. (2012). *Osmanlı Sosyal ve Ekonomik Tarihi*, İstanbul: Paradigma Yayıncılık

Yapıcı, Ş. I. (2001), Sınıf Öğretmenlerinin Kişilik Profilleri, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:3, Sayı:1, ss.213-225

Yaşayan Z. ve Topçu F. (2012). *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Milli Eğitim Yayınları

Yavuz, M. (2014). Eğitimle İlgili Temel Kavramlar, (Ed.) M. Gürsel ve M. Hesapçioğlu, *Eğitim Bilimine Giriş*, Konya: Eğitim Akademi Yayınları

Yetkin, Ç. (2007). *Karşı Devrim 1945-1950*, Antalya: Yeniden Anadolu ve Rumeli Müfaa-i Hukuk

Yıldırım, A., Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (9. Genişletilmiş Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Yılmaz E. (2013). Bir Meslek Olarak Öğretmenlik, (Ed.) E. Karip, *Eğitim Bilimine Giriş*, Ankara: Pegem Akademik Yayıncılık

Zengin Z. S. (2002). *II. Meşrutiyette Medreseler ve Din Eğitimi*, Ankara: Akçağ Yayınları

EKLER

Ek 1: Köy Enstitüleri Haritası

Ek 2 : Köy Enstitüleri Yasası

“Md. 1. Köy öğretmeni, köye yarayışlı meslek elemanı yetiştirilmek üzere tarıma elverişli toprağı bulunan yerlerde, Milli Eğitim Bakanlığınca „Köy Enstitüleri“ açılır.

Md. 2. Bu Enstitülerin aylıklı öğretmen ve memurlarının ücretleri Milli Eğitim Bakanlığınca ödenir.

Md. 3. Enstitülere, tam devreli köy ilkokulunu bitirmiş, sağlıklı ve yetenekli köylü çocukları seçilerek alınır. Öğrenim süresi en az beş yıl olur... Öğretmen olmayacağı kanısına varılan öğrenciler başka mesleklere ayrılır, bunların öğrenim süresi bakanlıkça saptanır.

Md. 4. Öğrenciler, sağlık nedeni dışında bir nedenle kurumdan ayrılırlarsa, kaldıkları sürenin bedeli kendinden ya da kefilinden alınır.

Md. 5. Bu kurumlarda öğrenimlerini bitirerek öğretmen olanlar, 20 yıl çalışmak zorundadır... Ayrılanlar devlet kurumlarına ve memurluğa alınmazlar.

Md. 6. Köy Enstitüsü çıkışlı öğretmenler atandıkları köylerin her türlü eğitim öğretim işlerini görürler. Örnek bağ-bahçe, atölye gibi tesisler kurarak köylüye önderlik ederler, bunlardan yararlanmalarına yardımcı olurlar.

Md. 7. Öğretmenler, ayda 20 lira aylıkla Milli Eğitim Bakanlığınca atanır. Başarı gösterenlerin aylığı 6. öğretim yılında 30; 15. yılında 40 liraya çıkarılır. Aylıklar üç ayda bir peşin olarak bakanlık bütçesinden ödenir.

Md. 8. Öğretmenler hastalanınca 788 sayılı yasa uyarınca aylıklarını alırlar.

Md. 9. Enstitü çıkışlılar askerliklerini asteğmen olarak yapar. Bu süreye kadar geçen askerlik hizmetinde ücretlerinin üçte ikisini alırlar.

Md. 10. Göreve başladıklarında özel donatım bedeli olarak 60 lira verilir.

Md. 11. Öğretmenlere üretim için ve öğrencilerin uygulama yapacağı araçlar, tohum, çiftlik, fidan, vb. araç-gereçler okul demirbaşına geçirilerek, devletçe verilir.

Md. 12. Köy Öğretmeninin atandığı okula, köy sınırı içinde ve tarım işlerine yarayacak topraklardan, köy kanununa göre satın alınarak öğretmen ve ailesinin geçimine, okul öğrencilerinin uygulama derslerine yetecek kadar toprak verilir. Köyde devlet toprağı varsa bu amaçla okula devredilir.

Md. 13. Köy okulu işletmesinde, kuraklık, sel, yangın, hastalık vb. nedenlerle ortaya çıkacak zarar için işletmenin yeniden kurulması amacıyla, bakanlık bütçesiyle yardım edilir.

Md. 14. İşletmedeki her türlü eşya, hayvan v.b. okulun malıdır, işletmeden elde edilecek ürün öğretmenin olur...

Md. 15. Köy öğretmenlerinin işleri, gezici başöğretmenler ve ilköğretim müfettişlerince kovuşturulup, denetlenir ve yardımcı olunur.

Md. 16 Köy okulu ve öğretmen evi bakanlıkça verilecek planlara göre, köy yasasına dayanılarak, bölge ilköğretim müfettişi ve gezici başöğretmen denetiminde köy kurulunca yapılır. Öğretmen atanacak köylere durum üç yıl önceden bildirilir. Okul ve öğretmen evi, öğretmen işe başlamadan bitmiş olur. Köy okulunun onarımı vb. gideri köy kurulunca karşılanır.

Md. 17. Köy Enstitülerine şu kurumları bitirenler atanır:

- Yüksek okullar ve üniversite fakülteleri
- Gazi Eğitim Enstitüsü
- Öğretmen okulu
- Ticaret Lisesi ve orta ziraat okulu
- Erkek sanat okulu, kız enstitüsü

□ Köy Enstitüleri

□ İnşaat Usta Okulu

□ Bunlardan başka her türlü teknik meslek okulu çıkışlılar

Bunlar dışında Enstitülerde uzman işçiler, gündelik ya da aylık ücretle „usta öğretici“ olarak çalıştırılabilir. Köy Enstitülerinde çalışacakların, atama, terfi ve teftişleri ve Enstitülerin yönetim işlerinin nasıl yürütüleceği ayrı bir yönetmelikle saptanır.

Md. 18. Milli Eğitim Bakanlığınca „Köy Öğretmenleri Emekli Sandığı“ ve „Köy Öğretmenleri Sağlık ve Sosyal Yardım Sandığı“ kurulur.

Md. 20. Bu iki sandığın işleri ayrıca yönetmelikle düzenlenir, saptanır.

Md. 21. Köylerde çalışan öğretmenlerin ve ailesinin sağlık işlerine parasız bakılması için Milli Eğitim Bakanlığınca sağlık müfettişleri atanır. Bakanlık prevantoryum ve sanatoryumundan köy öğretmenleri parasız yararlanır.

Md. 22. Bu Enstitülerin donatım, yapı ve onarım işleri 4290 sayılı artırma- eksiltme yasasına girmez.

Geçici M.B. 7. 7. 1939 tarihli ve 3704 sayılı yasada adı geçen Köy Öğretmen Okulları bu yasayla Köy Enstitüsüne dönüştürüldü. (Mahmudiye, Kızılcıllu, Gököy ve Lüleburgaz).

M.D.“ye göre o yılın bütçesine 2.000 parasız yatılı öğrenci kaydı koyuldu.

Md. 23. Bu yasa yayın tarihinden başlayarak geçerlidir.

Md. 24. Yasayı yürütmeye Bakanlar Kurulu yetkilidir.”

Ek 3: Köy Enstitüsü Diploması

Türkiye Cumhuriyeti
Maarif Vekilligi
KÖY ENSTİTÜSÜ DİPLOMASI

Öğrencinin adı ve soyadı	<i>Renzî Taşcı</i>
Öğrencinin numarası	<i>440</i>
Babasının adı	<i>Mehmet</i>
Doğduğu yer	<i>Baklan - Kuyucuk</i>
Doğduğu yıl	<i>1927</i>
Öğrenciye diploma veren Enstitü	<i>Kızılgüllü K. Ens.</i>
Enstitüye girdiği tarih	<i>31-VII-1940</i>
Bitirme ders yılı ve sınıfı	<i>943-944 - Dülger</i>
Mecburi hizmet müddeti	<i>20 - Yıl</i>

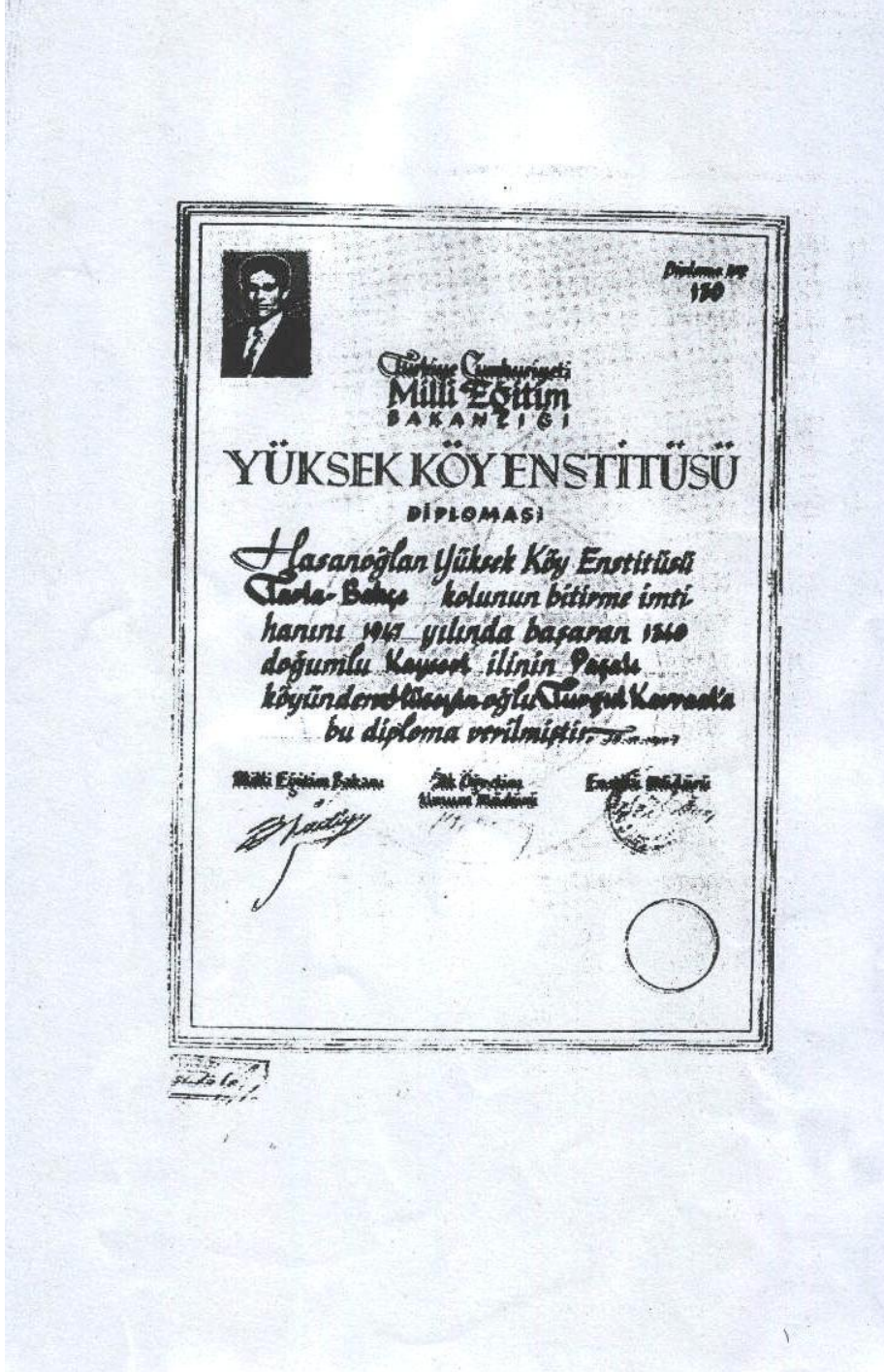
Diploma № *111/13222*

İlk Öğretim Enstitü Müdürü Eğitim Başı
Umum Müdür

*Makuliyetli öğrenci Renzî Taşcı Köy Enstitüsünde Türkçe, tarih, coğrafya, vatandaşlık bilgisi, matematik (aritmetik, cebir, geometri) fizik, kimya, tabiat ve okul sağlık bilgisi, yabancı dil (İngilizce), el yazısı, resim-iş, beden eğitimi ve ulusal oyunlar, müzik, askerîlik, ev idaresi ve çocuk bakımı, öğretmenlik bilgisi (toplumbilim-iş eğitimi, çocuk ve iş ruhu bilimi, öğretim metodu ve ders tatabikati, eğitim ve iş eğitimi tarihi) ziraat işletme ekonomisi ve kooperatifçilik, ziraat ve sanat derslerinden imtihan geçiren ve *Yüksek* derecede KÖY İLK ÖĞRETİM KURUMLARI ÖĞRETMENLİĞİ DİPLOMASI almağa hak kazanmıştır.*

Ek 4: Yüksek Köy Enstitüsü Diploması

Ek 5: İstanbul İlköğretim Haftalık Öğretmen Devam Takip Defteri

Beşiktaş 15. İnci Mektebinin 15. Sınıfı 933 tarihinden 14. K. Evvel 933 tarihine kadar ademi devam vukuatı cetvelidir.

Sıra Numarası	MÜALLİMİN		MÜALLİMİN BİR AY ZARFINDA				Müallimin geç geldiği günler		Gelmediği ve geç kaldığı günlerin tarihleri		Mazeretli Mazeretsiz Devamsızlıkların Esbabı Kısaça Yazılsaktır
			Mazeret ve mesuriyete binen gelmediği		Mazeretsiz olarak gelmediği		9 dan evvel dakika	9 dan sonra dakika	Tarih	Tarihe	
	İ S M İ	SINIFI	Gün Adet	Ders Adet	Gün Adet	Ders Adet					
1	Servet	H. V-A					50	90			Mühim bir işi dolayısıyla 1,5 Saat gecikmiştir.
2	Mehmet	H. V-B					45	05			
3	Behiye	H. V-C					10				
4	Saadet "Vekil"	H. IV-A					20				
5	Mithriçihan	H. IV-B					40				
6	Ulviye	H. IV-C	I/2								
7	Sadika	H. IV-D	I				20		15/II/33	16/II/33	Mühim Mazeretine binen yarım gün tarafından mesuriyet
8	"	"	I						18/II/33	19/II/33	Hastadır.
9	Fatma	H. III-A	8						15/II/33	22/II/33	"
10	Muri	B. III-B					40	10			İdarece mezundur. 6 K. Evvel 933. 7560-4640 X
11	Nafia	H. III-C	3				40		21/II/33	24/II/33	Ankaraya gitmek üzere Magrif Müdürü beyden gıfahlanmamış aldığını söylemiş tahriri emri gelmemiştir.
12	Mübeccel	H. II-A					05				X
13	Mahmure	H. II-D	/				20	15			X
14	Muazzez Şakir	H. I-A					45				X

1 - Müallimin mazeretli mazeretsiz gelmediği günler faal olarak devam etmiş ise bir hanesiye yekûnen dercedilir; sayet bu vukuat fasla ile tekerür ediyorsa her defas için ayrı ayrı yazılır.
 2 - Bu cetvel; evvelki ayın 15. inci gününden bu ayın on dördüncü günü akşamına kadarki bir aylık vukuatı ihtiva etmek üzere her ayın 15. inci günü her halde postaya tevdi edilecektir.
 3 - Bu cetvellerin tanziminde 16 - 10 - 933 tarih ve 222/222 numaralı taminin nazarı dikkatte bulundurulmas.
 4 - Mazeret sebepleri hanesine vazih ve kat'i malûmatın yazılması, mazeretli dolayısıyla gelmeyenlerin raporları iki gün zarfında alınarak idareye gönderilecek ve cetvelde de tarih ve numarası işaret edilecektir.
 5 - Hûlasa bu cetvel, üzerinde hiçbir tereddüd mücip olmayacak şekilde, tanzim edilmiş olacaktır.
 6 - Birinci cetvel: 1 Teşrinievvelden 14 T. saniye kadar olmak üzere 1,5 aylık vukuatı ihtiva edecektir.

İmza ve devam defterine muvafık olduğu tasdik olunur.
 14 K. Evvel 1933

Ek 6: 1946 İvriz Köy Enstitüsü Mezunları

Kaynak: Küçüktamer, 2010